

Geliş Tarihi: 11 Kasım 2024
Kabul Tarihi: 4 Haziran 2025

Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi
Journal of Modern Turkish History Studies
XXV/50 (2025 Bahar/Spring), ss. 489-532.

DOI: 10.18244/ctad.1583115

Araştırma Makalesi / Research Article

1960'LI YILLARDA HAFTALIK BİR HABER DERGİSİ: DÜŞÜNEN ADAM (1961-1962)*

Fatih TUĞLUOĞLU**

Öz

Düşünen Adam, 1961-1962 yılları arasında çıkmış haftalık bir haber dergisidir. Dergi Adalet Partisi Milletvekili olan Gökhan Evliyaoğlu ve Hami Tezkan tarafından 68 sayı çıkarılmıştır. 27 Mayıs 1960 darbesinin mağduru olan eski Demokrat Parti'nin tabanına hitap etmekte ve doğrudan Adalet Partisi'ni desteklemektedir. 1960 darbesinden sonra sivil hayata geçiş aşamasında faaliyete başlayan derginin yayımları, eski DP tabanının darbeye nasıl yaklaştığını anlamamıza yardımcı olacaktır. Derginin sayfalarında 27 Mayıs Darbesi hakkında bir eleştiri ve yorum bulunmamakta hatta askerler memlekete huzur getirdiği ve kargaşa ortamına son verdiği için takdir edilmektedir. Üniformalı inkılapçılar olarak isimlendirilen darbecilerin Türk demokrasisinin aksayan taraflarını düzelteceğine inanılmaktadır. Askerlere doğrudan bir eleştiri getirmeyen dergi, yaşananların sorumlusu olarak CHP'yi görmektedir. Derginin yazarları tarafından bir muhalefet partisinin nasıl olması gerektiğine dair yazılar kaleme alınmış, CHP'nin eski ve yeni dönemdeki yanlış siyasetine eleştiriler getirilmiş ve Türk halkının partiden neden uzak durduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Derginin darbecileri eleştirmeme tavrıyla uyumlu olarak, Yassıada Mahkemeleri de tarafsız bir şekilde yorumlanmıştır. Derginin dış politika anlayışı eski DP'nin siyasetine benzemektedir. Komünizmle mücadeleyi bir yaşam biçimi olarak gören dergi, ABD ile her konuda iş birliğini savunmakta, ülke içinde artan sol faaliyetlere karşı aydınları ve hükümeti göreve çağırmaktadır. Zengin bir muhtevaya sahip olan dergi, yayım hayatında kaldığı kısa süre içinde sağ basının en önemli dergisi olmuş, darbenin mağduru olan kesime yönelik yatıştırıcı söylemlerle yeni döneme uyum sağlamasına katkıda bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Düşünen Adam, Adalet Partisi, Gökhan Evliyaoğlu, Hami Tezkan, 1961.*

* Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır.
There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.
** Prof. Dr., Aksaray Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü,
(e-posta: f.tugluoglu@gmail.com), (ORCID: 0000-0003-3384-0068).

A WEEKLY NEWS MAGAZINE IN THE 1960'S: DÜŞÜNEN ADAM (1961-1962)

Abstract

Düşünen Adam is a weekly news magazine published between 1961 and 1962. The magazine was published in 68 issues by Gökhan Evliyaoğlu and Hami Tezkan, who were both Justice Party deputies. It appeals to the base of the former Democrat Party, which was a victim of the May 27, 1960 coup, and directly supports the Justice Party. The magazine, which began its activities during the transition to civilian life after the 1960 coup, makes it easier for us to understand how the former DP base approached the coup. There is no criticism or commentary on the May 27 coup in the magazine's pages, and in fact, the soldiers are praised for bringing peace to the country and ending the chaos. It is believed that the putschists, who are called uniformed revolutionaries, will correct the failing aspects of Turkish democracy. The magazine, which does not directly criticize the soldiers, sees the CHP as responsible for what happened. The magazine's writers wrote articles on how an opposition party should be, criticized the CHP's old and new wrong policies, and tried to explain why the Turkish people stayed away from the party. In line with the magazine's attitude of not criticizing the coup plotters, the Yassıada Trials were also interpreted in a very impartial manner. The magazine's foreign policy approach continues in line with the old DP's politics. The magazine, which sees the fight against communism as a way of life, advocates cooperation with the US on all issues and calls on intellectuals and the government to take action against the increasing leftist activities in the country. The magazine, which has a very rich content, became the most important magazine of the right-wing press in the short time it was published, and contributed to the adaptation of the new period with its soothing discourses towards the victims of the coup.

Keywords: *Düşünen Adam, Adalet Partisi, Gökhan Evliyaoğlu, Hami Tezkan, 1961.*

Giriş

Süreli yayımların gazete dışındaki en önemli türü olan dergi ya da eski dildeki adıyla mecmua; derlemek, toplamak, anlamlarını taşıyan kelimelerden türetilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda dergi kapsamına girecek ilk yayım faaliyetinin daha çok bir bülten niteliğindeki 1849 yılında çıkan Vakayi-i Tıbbiye olduğu kabul edilmektedir. İkinci Meşrutiyet'in ilanının ardından basın-yayım faaliyetlerindeki artış ile birlikte dergilerin sayıca çoğaldığı ve konu bakımından da çeşitlendiği gözlenmektedir.¹

Haftalık aktüalite dergisi, siyasi dergi gibi sıfatlarla da bilinen haftalık haber dergilerinin Türkiye'de piyasaya çıkışları 1950'lere rastlamaktadır. Akis, Devir ve Kim bu dergi türünü o yıllarda Türk okuruna tanıtmıştı. Haftalık haber dergileri, haber kavramını yalnız, siyaset ve asayiş konuları ile sınırlamıyor; hayatın çeşitli yönlerini, ekonomi, sanat, kültür, yaşam, spor, moda gibi ayrı bölümlerde sunuyorlardı. Bu haberlerin sunuluşunda kullanılan üslup da gazetelerden farklıydı.²

Yayımlanan dergi sayısının sosyo ekonomik durum ve ülkenin siyasal ortamıyla yakından ilişkili olduğu dikkate alındığında, Türkiye'de siyasetin ve özgürlüklerin genişlediği dönemlerde dergi sayısında bir artış olduğu ortaya çıkmaktadır.³

Türkiye'de çok partili hayata geçilmesiyle birlikte, basın-yayım faaliyetleri çoğalmış, yaşanan gelişmeleri, haberleri, gündelik gazetelerin sahip olduğu üsluptan farklı bir söylemle okuyucuya aktaran haftalık siyasi haber dergilerine gereksinim duyulmaya başlanmıştır. Bu doğrultuda ilk hareket eden Metin Toker olmuş ve dergisi 1954 tarihinde Akis adıyla piyasaya çıkmıştı. Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) çıkan Time dergisine biçimsel olarak çok benzeyen bir formatta yayım hayatına başlayan Akis, klasik habercilik üslubundan farklı bir şekilde, kişisel yorumun ve detayın bolca yer aldığı bir aktarımla sunulmuştu. Akis dergisi Türk basınında tutulmuş, kendisinden sonra çıkan haber dergilerine de bir örnek oluşturmuştu.⁴ Haber dergilerinin en önemli bir parçası olan kapak konusu ilk sayfada büyük bir fotoğraf ile sunulurken, haftanın en önemli olayı olarak iç sayfalarda ele alınmıştı.

1 Uygur Kocabaşoğlu, "Cumhuriyet Dergiciliğine Genel Bir Bakış", *Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984)*, (İstanbul: Gelişim Yayınları, 1984), 3.

2 Haluk Şahin, "Haftalık Haber Dergileri", *Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984)*, (İstanbul: Gelişim Yayınları, 1984), 55; Muhsin Özcan, "Başlangıcından Günümüze Türkiye'de Haftalık Haber Dergiciliğinin Gelişim Evreleri (Akis Dergisi Örneği)" (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1996), 27.

3 1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlükçü ortamın da dergi yayıncılığına olumlu katkıları olmuştu. Hıfzı Topuz, *100 Türk Basın Tarihi*, (İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1973), 206-209.

4 Tunay Şendal, "Siyasi Haber Dergiciliğine Bir Örnek: Akis Dergisi" (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2023), 69-70.

Çalışmada ele alınan Düşünen Adam, haftalık haber dergisidir, ilk sayısı 5 Ocak 1961 tarihinde yayımlanmış, son sayısı ise 12 Nisan 1962 tarihinde çıkmıştır. Dergi, toplam 68 sayı çıkarmıştır. Derginin başlığının altında tarafsız siyasi mecmua olduğu yazmaktadır. İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mesul müdür Hami Tezkan, genel yayım müdürü ise Gökhan Evliyaoğlu'dur. Derginin daimi yazı kurulunda şu isimler yer almaktadır: Ali Fuat Başgil, Peyami Safa, Nurettin Topçu, Cevdet Perin, Abdullah Öztemiz, Kamuran Evliyaoğlu. Derginin karikatürleri ise Yurdağın Göker tarafından çizilmiştir.⁵

Düşünen Adam, İstanbul'da Tan Matbaasında basılırken sadece kapak sayfası renkli olarak düzenlenmiş, diğer sayfalar renksiz olarak hazırlanmış ve bir liraya satılmıştı. Dergi otuz dört sayfadan oluşmuştu. Derginin ilk sayılarında reklamlar sınırlı iken ilerleyen sayılarından itibaren çoğalmış, banka reklamlarından yayım evlerinin çıkardıkları kitaplara, otobüs firmalarından ilaç tanıtımlarına kadar çeşitlenmişti.

Derginin ikinci sayfasında “*Hadiseler Karşısında*” başlığı ile derginin muhtevası hakkında bilgi veren bir yazı bulunmaktaydı. Düşünen Adam imzası atılan yazı, hafta boyunca yaşanan siyasi gelişmeler konusunda özet bilgi vermekteydi. Derginin sayfalarında memleket başlığı altında siyasi gelişmeler, dış politika, iktisat, basın, başlıkları yer alırken işçi, opera, radyo, tiyatro, sinema, müzik ve spor başlıkları ise her sayıda yer bulmamakta, bu türden haberlere daha az yer verilmekteydi. Düşünen Adam dergisinin sayfalarında yer verdiği dış politika haber ve yorumları, yabancı haber ajanslarından alınmış ve tercüme edilmiş izlenimi vermekte ve daha çok derginin yayım politikasına uygun olan konulardan seçilmişti.

Derginin sayfa düzeninde, üç sütundan oluşan bir blok dizgi kullanılmış, sayfanın üstü çizilmiş ve sayfalar üst bilgi mahiyetindeki bölüm başlıklarına ayrılmıştır. Yorum, imzalı yazı, fıkra türündeki metinler çerçeve içine alınmış, ayrıca dergide yayımlanan fotoğrafların altında kısa yazılar yazılmıştı.

5 Daimi olmasa da dergide yayımlanan köşe yazılarında imzaları olan isimler ise şunlardı: Mehmet Turgut (AP Milletvekili), Sezai Karakoç, Kayhan Berkman, Türkan Turgut, Faruk Kadri Timurtaş, Mahmut Kurtuldu, Zeki Sofuoğlu, A.Okçuoğlu, Tahsin Ünal, Fethi Tevetioğlu (AP Senatörü), Ayhan Songar, Nejdett Sancar, Recep Doksat, Galip Erdem, Vecdi Bürün, Fethi Gemuhluoğlu, Cengiz Gökgöl, İbrahim Güven, Selahattin Şar, Kamil Turan, Sevgi Aymen, Emin Bilgiç, Yaşar Özen, Orhan Günday, Ömer Behiç Alka, Ziya Galip, V.Özdemiroğlu, Mehmet Ali Yalçın, Selahattin Ertürk, Göktürk Mehmet Uytun, Fethi Kardeş, Ahmet Sevinç, Seyfettin Orhan Çağdaş, Ziyaeddin Babakurban, Fuat Yazgan, Mustafa Yazgan, Ömer Öztürkmen, Erol Benderlioğlu, Seyfettin Orhan Çağdaş, Suat Kurtuldu, Osman Turan, Yalçın Toker, İ. Hakkı Yılanlıoğlu, Yusuf Demirdağ (Senatör), M.Zihni Hızal, Gök-Kürşad, Lütfi İkiz, Arif Nihat Asya, Aclan Sayılğan, Halide Nusret Zorlutuna, Hulusi Çetinoğlu, Argun Ersöz, Sadrettin Uluşu, Mustafa Yazgan, Fahri Uzun, Orhan Türker, Ahmet Güner, Muhittin Kuran, Temel Şükrü Doğru, Arthur C. Clarke, A.Huxley, Drew Pearson.

Düşünen Adam dergisinin yayım hayatına başladığı dönem, Demokrat Parti (DP) iktidarının askeri darbe ile sona erdiği günlere rast gelmekteydi. DP iktidarının son döneminde basın ile ilişkilerinin bozulduğu ve değiştirilen basın kanunlarıyla muhalif yayımların faaliyetlerinin kısıtlandığı bilinmektedir. DP iktidarı basını ilgilendiren ilk yasal düzenlemeyi 24 Temmuz 1950 tarihinde yapmış,⁶ ilerleyen yıllarda ilgili kanunu çeşitli eklemelerle yeniden biçimlendirilmişti.⁷ DP Hükûmeti son olarak en çok tepki çeken düzenlemeyi 1956 tarihinde yapmıştı. Bu düzenleme ile basın hürriyeti eski kanununa göre biraz daha kısılmıştı.⁸ Bu kanun 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra kurulan Milli Birlik Hükûmetleri tarafından 6 Ekim 1960 tarihinde yürürlükten kaldırılmıştı.⁹

27 Mayıs Darbesi'nin ardından gazete ve dergiler darbeye karşı eleştirel bir tavır takınmamışlar, hatta Milli Birlik Komitesi (MBK)'nin yayım özgürlüğünü genişleten uygulamaları basın çevrelerinde memnuniyet yaratmıştı. MBK kurulduktan sonra yayımladığı tebligatlarla, kapatılmış olan bütün gazetelerin kapatma kararlarının iptal edildiğini, 28 Mayıs'tan itibaren yayım yapabileceklerini açıklamıştı.¹⁰ MBK'nin 22 numaralı tebliğinde Türk demokrasisinin gelişmesinde “*kalemleriyle hiçbir zaman mücadeleden çekinmedikleri için anayasaya aykırı kanunlar yolu ile tutuklanmış bulunan basın mensuplarının 28 Mayıs günü saat 03:00'de tahliye edileceği, aynı kanunlara göre hakkında takibat yapılmakta olanların takibatı iptal edilecek, mahkemede olanların da sorgu ve tahkikatlarına devam edilmeyerek serbest bırakılacakları*” açıklanmıştı.¹¹

6 “Basın Kanunu”, Kanun No: 5680, Kabul Tarihi: 15.6.1950, *Resmî Gazete*, Sayı: 7564, 24.07.1950.

7 “Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun”, Kanun No: 5953, Kabul Tarihi: 13.6.1952, *Resmî Gazete*, Sayı: 8140, 20.06.1952, *Matbaalar Kanunu*, Kanun No: 5681, Kabul Tarihi: 15.7.1950, *Resmî Gazete*, Sayı: 7564, 24.07.1950.

8 Bu kanun ile namus, şeref ve saygınlığa dokunacak, Resmî sıfatı olanları küçük düşürecek nitelikte yayımlar devletin saygınlığına dokunacak, halkın devlete güvenini sarsacak ve zorunlu ihtiyaç maddelerinin fiyatlarının değişmesine neden olacak tüm yazılar cezalandırılıyordu. “Neşir Yoluyla veya Radyo ile İşlenecek Bazı Cürümler Hakkındaki 6334 Sayılı Kanunun Adı ile Bazı Maddelerinin Tadiline ve Bir Madde İlavesine Dair Kanun”, Kanun No: 6732, Kabul Tarihi: 7.6.1956, *Resmî Gazete*, Sayı: 9327, 08.6.1956; Ayrıca bkz: Barış Bulunmaz, “Türk Basın Tarihi İçerisinde Demokrat Parti Dönemi ve Sansür Uygulamaları”, Öneri 10, 37 (Ocak 2012): 210.

9 “6334 Sayılı Kanun ile Bu Kanunu Değiştiren 6372 Sayılı Kanunun Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun”, *Resmî Gazete*, Sayı: 10627, 12.10.1960, 2309.

10 “Millî Birlik Komitesi (14) Numaralı Tebliğ”, *Resmî Gazete*, Sayı: 10515, 30.05.1960, 1451.

11 “Millî Birlik Komitesi (14) Numaralı Tebliğ”, *Resmî Gazete*, Sayı: 10515, 30.05.1960, 1451; 31 Mayıs 1960 tarihli Resmî Gazetede yayımlanan Kararnameye göre; ispat hakkını ortadan kaldıran veya kayıt altına koyan kanunlar ile esas hak ve hürriyetleri tehdit eden kanun ve hükümlerin lağvına ve bu konuda Adalet Bakanlığı'nın en kısa zamanda hazırlıklar yapmasına karar verildiği ifade edilmişti. Bu dönemde 29 Kasım 1960 tarihinde yayımlanan Basın Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkında kanun ile yayım hürriyeti genişletiliyordu. “Basın Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun”, Kanun No: 143, Kabul Tarihi: 29.11.1960, *Resmî Gazete*, Sayı: 10672, 05.12.1960.

Kurulan askeri yönetim 1924 Anayasası'nı kısmen yürürlükten kaldırmış, idareyi sivilere devretmeden önce yeni bir anayasa hazırlanmasına karar vermişti.¹² Kurucu Meclis tarafından kabul edilen 1961 Anayasası yeni Anayasa 9 Temmuz 1961'de halkoylamasının ardından yürürlüğe girmişti. Yeni Anayasanın 34. maddesiyle basın ispat hakkı verilmişti. Anayasanın 23. maddesinde “*Gazete ve dergilerin çıkarılması, yayımı, mali kaynakları ve gazetecilik mesleği ile ilgili şartlar kanunla düzenlenir. Kanun, haber, düşünce ve kanaatların serbestçe yayımlanmasını engelleyici veya -zorlaştırıcı siyasi, iktisadi, mali veya teknik kayıtlar koyamaz. Gazete ve dergiler, devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin veya bunlara bağlı kurumların araç ve imkânlarından eşitlik esasına göre faydalanır.*” ifadesi ile basın yayım faaliyetlerinin önündeki engeller kaldırılmak istenmişti.¹³

Yeni Anayasanın hazırlandığı 1961 yılının başında siyasi partilerin kurulmasına izin verilmiş, kapatılan DP'nin tabanının desteğini kazanmak için Adalet Parti'si (AP) ve Yeni Türkiye Parti'si (YTP) kurulmuştu.¹⁴ 15 Ekim 1961'de yapılacak seçimler öncesinde MBK, siyasetçileri yuvarlak masa toplantılarına davet ederek, 27 Mayıs'ın kazanımlarına sahip çıkmalarını, DP dönemini hatırlatacak eylem ve söylemlerden uzak durmalarını, ülke sorunlarının çözümünde işbirliği yapmalarını istemişti.¹⁵ 15 Ekim 1961'de yapılan genel seçimlerin sonuçları, hükûmetin koalisyon şeklinde kurulmasını gerektirmiş, CHP-AP arasındaki ilk koalisyon hükûmeti, 2 Aralık 1961 tarihinde TBMM'den güvenoyu almıştı. Gündeminde birçok problem bulunan hükûmeti en çok meşgul eden konu siyasi mahkûmların affedilmeleri meselesiydi. Af tartışmaları AP'nin gayretleriyle ülke gündeminden düşmeyecek, sağ basın tarafından ise memlekette huzurun yegâne anahtarı olarak sunulacaktı.

Sivil siyasete dönüş için hazırlıkların yapıldığı bir dönemde iki gazeteci Düşünen Adam dergisini çıkarmıştı. 5 Ocak 1961 tarihinde piyasaya çıkan derginin ilk sayısının kapağında Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil'in renkli, kalemle çizilmiş bir fotoğrafı bulunmakta, arka planda Başgil'in kitaplarının resmi yer almaktaydı. Ayrıca kapakta “*Kurucu Meclis Açılıyor*” ifadesi yazılmıştı. Editör tarafından yazılan ve çıkış amacını anlatan yazıda ise “*huzuru bozmaktan çekinen ve insan şahsiyetine büyük saygı besleyen, inanmadığı fikirlerin sahipleri için de söz kudsietini sonuna kadar müdafaa eden ve şüphesiz kendisinden ziyade başkaları için çalışacağını, bu yeni*

12 Mehmet Utku Öztürk, *1961 Kurucu Meclisi*, (İstanbul: Onikilevha Yayınları, 2016), 18.

13 “Halkoyuna Sunulacak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası”, *Resmî Gazete*, Sayı: 10816, 31.05.1961, 4202.

14 Nedim Yalansız, *Türkiye’de Koalisyon Hükümetleri 1961-2002*, (İstanbul: Büke Yayınları, 2006), 32; Suavi Aydın ve Yüksel Taşkın, *1960’tan Günümüze Türkiye Tarihi* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2017), 83.

15 Yılmaz Yıldırım, *Milli Birlik Komitesi ve Siyasi Partiler Yuvarlak Masa Toplantısı Zabıtları*, 31.08.1961-04.09.1961, (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2021), 1.

dost ile anlaşılabilir ve evinizde büronuzda ona bir yer gösterirseniz Düşünen Adam bu iyi kabule layık olmaya çalışacaktır” şeklinde bir açıklama bulunmaktaydı.¹⁶ Dergi kendisini kamuoyuna hizmet eden tarafsız bir yayım organı olarak görmekteydi.¹⁷ Ayrıca ilk sayısının halk arasında büyük ilgi uyandırdığını, erkenden tükendiğini, bu durumun Türk dergicilik tarihinde büyük bir başarı olduğunu yazmıştı.¹⁸

Çalışma kapsamında incelenen *Düşünen Adam* dergisi, kendisini sağ siyasette, AP çizgisinde konumlandırmakta, ayrıca milliyetçi olduğunu ifade etmekteydi. Diğer haber dergilerinin CHP'ye yakın durduğu bir ortamda muhafazakâr ve milliyetçi bir kimlikle yayım yapmaktaydı. Çalışmamızda çeşitli başlık ve alt başlıklar belirlenerek, derginin düşünceleri, dünya görüşü, ülke sorunlarına yaklaşımı ele alınacak, sonuç bölümünde de genel bir değerlendirme yapılacaktır.

1. İç Siyaset ve Hükûmetler

27 Mayıs Darbesi'nden sonra ülkeyi MBK ve tarafsız bakanlardan oluşan hükûmetler yönetmekteydi. Bir taraftan hazırlanan yeni anayasa taslağı Kurucu Mecliste tartışılmakta diğer taraftan eski DP'liler Yassıada Mahkemesinde yargılanmakta, MBK Başkanı Cemal Gürsel'in rejimin geleceği konusundaki açıklamaları ise kamuoyu tarafından merakla takip edilmekteydi. Darbeden sonra çeşitlenmiş ve ifade hürriyet genişlemiş olmasına karşın basın, eskiden olduğu gibi gelişmeleri iki kutuplu bir şekilde yorumluyordu.¹⁹

1961 yılının ilk günlerinde açılan Kurucu Meclis'te yeni anayasa ve seçim sistemi tartışmaları yapılırken, MBK Başkanı Gürsel yaptığı basın toplantılarında soruları cevaplıyor, yaptığı açıklamalar *Düşünen Adam* dergisinde ayrıntılı bir şekilde yayımlanıyordu. Seçimlerde bazı vatandaşların oy hakkından mahrum bırakılması tartışmalarına²⁰ Gürsel'in verdiği cevap

16 “Hadiseler Karşısında,” *Düşünen Adam*, Sayı: 1, 05 Ocak 1961, 3.

17 “Hadiseler Karşısında,” *Düşünen Adam*, Sayı: 8, 24 Şubat 1961, 3.

18 “Hadiseler Karşısında,” *Düşünen Adam*, Sayı: 2, 11 Ocak 1961, 3.

19 Cumhuriyet, Dünya ve Ulus gibi gazeteler eski DP'liler için o günlerde hakaret anlamında olan “düşük” ifadesini kullanırken Son Havadis ve Tercüman gazeteleri ise eski iktidarın sahiplerinden “sanık” olarak bahsediyorlardı. Ayrıntılı bilgi için bkz: “15 Düşük İçin Dün İdam Talep Edildi,” *Cumhuriyet*, 29 Ocak 1961, 1; “Egesel Düşüklerin Aldığı Döviz Miktarını Açıkladı,” *Ulus*, 14 Temmuz 1961, 1; “Savcı Egesel, 107 Sanığın İdamını İstedi,” *Son Havadis*, 15 Temmuz 1961, 1; “V.C. Davasında Sanıklar Savunmalarını Yaptılar,” *Tercüman*, 1 Haziran 1961, 1. MBK Başkanı Gürsel'in açıklamaları da gazetelerde farklı biçimlerde veriliyordu. Örneğin; “Gürsel, A.Partisi için: Küçük Hesaplara Sapiyorlar dedi,” *Dünya*, 28 Haziran 1961, 1 ve “Demokrasi Demek Herkesin Görüşüne Hürmet Etmektir,” *Son Havadis*, 5 Temmuz 1961, 1.

20 Dergi bu tartışmanın Kurucu Meclis Anayasa Komisyonu üyesi Muammer Aksoy'un teklifi üzerine başladığını yazmaktadır. 1957 seçimlerinde aday olan DP'lilerle, kaza teşkilatına mensup ocak, bucak, ilçe ve il idarecilerinin en az iki seçim için oy haklarını ellerinden almak ve ayrıca mebus seçmemek şeklindeki hazırlanan ve CHP'ye iktidar yolunu açacağı iddia edilen teklif MBK tarafından kabul edilmemişti. “MBK'nın Önlediği Bir Teşebbüs,” *Düşünen Adam*,

dergi tarafından memnuniyetle karşılanmıştı. Dergi, teklifi destekleyenlerin, demokrasiye inancı olmayan ve sadece bir partiye mensup olanların oylarının değerli olduğunu düşünen zihniyetin Gürsel tarafından itibar görmediği için mutluluk duymaktaydı. Ayrıca Türkçe ezan konusunun gündeme gelmesine karşın Gürsel'in konuya kapıları kapatması da takdir edilmekteydi.²¹ Dergiye göre totaliter rejimlerin sloganı olan "halka rağmen halk için" zihniyeti artık itibar görmemeye ve "halkla beraber halk için" anlayışı benimsenmeye başlamış ve bu duruma tepki olarak CHP'li basında MBK ve Gürsel'e yönelik eleştiriler çoğalmıştı.²²

MBK Başkanı Gürsel'in 10 Mart 1961 günü Kurucu Meclis'te yaptığı konuşmada dile getirdiği "*hak ve hürriyetler yeni anayasa ile teminat altına alınacaktır*" ifadeleri DP Hükûmeti döneminde yaşanan tartışmalara son vereceği için Düşünen Adam tarafından memnuniyetle karşılanırken; dergi, Gürsel'in AP'lilere yönelik sözlerini üzerine almamıştı. Gürsel ilgili konuşmasında "*DP'yi eski pervasız alışkanlığı içinde hortlatmaya çalışanlar vardır... Bunlar ihtilalin manasını hedefini hala anlayamamış zavallılardır. Ve bir takım gayri ahlaki yollardan eski DP'li dürüst ve masum vatandaşlara kur yapmakta olduğunu fakat asla muvaffak olunamayacağını*" ifade etmişti.²³ Bu eleştirilere rağmen Düşünen Adam dergisi devlet başkanı, MBK, ordu ve hükûmetin mesut bir beraberlik havası içinde, demokrasinin tesisine doğru emin adımlarla yürüdüğüne inanmaktaydı.²⁴

Dergi yönetimi, siyasetteki çekişmenin sona ermiş olması ve halk arasında yaşanan particilik tartışmalarının askerin araya girmesiyle önlenmesinden mutluluk duymaktaydı. Demokratik hayatın başladığı günden itibaren milli birliği bozanların, olaylara tarafsız gözle bakanlar tarafından kolaylıkla tespit edildiğini yazan dergi, "İktidar sevdasının kararttığı gözler milli menfaatleri hiçe sayıyor, vatandaşlar arasındaki husumetten fayda umuyor hatta teşvik ediyordu... düşmanlığın mesuliyeti... biri adaletin huzurunda hesap veren diğeri zemzemle yıkanmış gibi hiçbir hatasını kabule yanaşmayan iki siyasi teşekkülün idarecilerine aittir."²⁵ diyerek 27 Mayıs'a giden süreçte yaşananlardan CHP'nin de sorumlu olduğunu düşünüyordu. Ayrıca MBK Başkanı Gürsel'in ilan ettiği kardeşlik haftasının basında yeterince ilgi görmemesini CHP'li gazetelerin kötü niyetine bağlamaktaydı.²⁶

27 Mayıs Darbesi'nden sonra askıya alınan siyasi faaliyetler, 12 Ocak 1961 tarihinde yeni partilerin kurulmasına izin verilmesinin ardından 1

24 Şubat 1961, Sayı: 8, 5.

21 O günlerde yaşanan Türkçe ezan tartışmaları için şu kaynağa bakılabilir: Barış Celep, "27 Mayıs Döneminde Türkçe Ezan Tartışması", *Toplumsal Tarih*, 310 (Ekim 2019): 60.

22 "Gürsel'in Basın Toplantısı," *Düşünen Adam*, 10 Mart 1961, Sayı: 10, 4-5.

23 TC Kurucu Meclis Tutanak Dergisi, 10 Mart 1961, 595.

24 "Gürsel Mecliste (Kapaktaki Konu)," *Düşünen Adam*, 17 Mart 1961, Sayı: 11, 4-5.

25 "Bayram Havası," *Düşünen Adam*, 24 Mart 1961, Sayı: 12, 4.

26 "Hadiseler Karşısında," *Düşünen Adam*, 24 Mart 1961, Sayı: 12, 2.

Nisan 1961'den itibaren serbest bırakılmıştı. Ancak bazı faaliyetlere ve siyasi propaganda amacı taşıyan fiil ve hareketlere, açık ve kapalı toplantılara, yayımlara müsaade edilmemişti.²⁷ Ama *Düşünen Adam* dergisi, bu yasağın kağıt üzerinde kalmaya mahkum olduğunu, çünkü 27 Mayıs'tan sonra hiçbir zaman resmen müsaade edilmediği halde, yayım yolu ile propagandanın devam ettiğini, özellikle CHP mensuplarının yaptıkları konuşmalarla “inkılabın şerefini” kendilerine mal etmek istediklerini ve siyasi kanaatleri farklı olan vatandaşları sindirmeye çalıştıklarını iddia etmişti.²⁸

Siyasi partilerin kurulmasına ve faaliyette kısmen izin verilmesinin ardından *Düşünen Adam* dergisi, partileri analiz ederek geleceğe dair bazı değerlendirmeler yapmıştı. Genel olarak CHP'ye uzak duran dergi, eski DP'nin oylarını almaya yönelecek partiler hakkında yazılar yazarak okuyucularını bilgilendirmişti. Eski DP'lilerin oylarından CHP hisse almamalıydı, çünkü CHP bir düşünce veya fikir partisi değildi. Atatürk'ün ölümünden sonra parti yönünü kaybetmiş, özellikle DP iktidarında demokrasiyle bir ilgisi kalmamıştı. Derginin yazarlarından Cevdet Perin'e göre ülkenin fikir partilerine ihtiyacı vardı, bu partileri ise düşünen adamlar kurabilirdi. Yeni partiler siyasi hayata hoşgörüyü getirecek ve memleketi demokrasiye ulaştıracaktı.²⁹ Yeni partilerden mutluluk duyan kitle daha ziyade eski DP'lilerdi. 27 Mayıs'tan sonra epey zahmet çekmişler ve “kuyruk”, “düşük” gibi takma isimlerinin altında ezilmişlerdi. Bazı CHP'liler eski DP'li vatandaşları vatansız hale getirmeye ve onlara hayat hakkı tanımamaya çalışıyordu. 27 Mayıs'a kadar DP'yi desteklemiş olanların medeni haklardan mahrum edilmesini isteyenler vardı. Bu tür açıklamalar MBK tarafından da tasvip görmemesine karşın eski DP'lilerin siyasi hakları tartışılmaya devam edecekti.³⁰

Derginin genel yayım yönetmeni Gökhan Evliyaoğlu, yeni partilerin kurulduğu günlerde iktidar beklentisine giren CHP'nin 1950-60 döneminde olduğu gibi rakiplerini yıpratmaya çalıştığını, kamuoyunun bunu görmesi gerektiğini, eski partilerin değiştirmedikleri zihniyetleriyle, modası geçmiş politika silahlarıyla siyaset yaparak, Türk halkının tercihi olamayacaklarını ifade etmekteydi.³¹ İnkılabı MBK değil de CHP yapmış gibi bir hava estirilmekte, her köşede DP'li vatandaşlar, CHP'lilerin ağır baskısı altında bırakılmaktaydı.³²

27 Osman Doğru, *27 Mayıs Rejimi*, (İstanbul: İmge Kitabevi, 1998), 228-229.

28 “Bir Tebliğ, Siyasete Ruhsat,” *Düşünen Adam*, 31 Mart 1961, Sayı: 13, 8-9.

29 Cevdet Perin, “Bir Mefkure Partisi,” *Düşünen Adam*, 11 Ocak 1961, Sayı: 2, 21.

30 “Partiler,” *Düşünen Adam*, 3 Şubat 1961, Sayı: 5, 6; Dergiye göre darbeye giden süreçte yaşanan olayların sorumlusu sadece DP'yi yöneten idareciler değildi ve bu nedenle eski DP'ye mensup vatandaşların siyasetten uzak tutulması düşüncesi kabul edilemezdi. Suça katılmamış vatandaşlara bir yasak getirilmemeliydi ve yeni partilerin eski DP'li vatandaşlara yönelmesi son derece doğaldı. “Partiler, İtidal,” *Düşünen Adam*, 10 Mart 1961, Sayı: 10, 8.

31 Gökhan Evliyaoğlu, “Yeni Partilere Hücum,” *Düşünen Adam*, 3 Şubat 1961, Sayı: 5, 11.

32 “CHP Kongreleri Açtı,” *Düşünen Adam*, 12 Nisan 1961, Sayı: 15, 22; Dergi bu konuda YTP'nin bir açıklamasını yayımlayarak darbeden önce memleketin iki kampa ayrılmasının bütün

Düşünen Adam dergisi, kurulduktan sonra açıkça desteklemeye başladığı AP hakkındaki haber ve yorumlara sayfalarında geniş bir biçimde yer verecekti. İlk kez bir parti genel başkanı dergiye röportaj vermişti. Gümüşpala'nın açıklamalarına bakıldığında, darbe öncesindeki huzursuz ortam kabul edilmekte, memleketteki huzurun yeniden temin edilmesi için çalışacağı anlatılmakta ayrıca darbenin mağduru olan DP'nin tabanı ve seçmenini kucaklamak için partiyi kurdukları anlaşılmaktaydı. Gümüşpala röportajda *"bizim demokrasi anlayışımızda hukuk, kanun, adalet ve eşitlik düşüncesi hakimdir. Biz partimizin adına muhakkak surette bir demokrat kelimesi eklemek endişesi içinde bulunmadık. Bir demokrat kelimesi kullanmaya ihtiyaç görmeden demokratız. Demokrat kelimesinin sihrine değil, manasında ruhuna aşığız"* ifadelerini kullanmaktadır.³³ Yeni partilerin kurulduğu günlerde Düşünen Adam dergisinin en büyük beklentisi partilerin, CHP'ye karşı birleşmesi ve güçlerini dağıtmamaları idi. AP'nin kuruluş dilekçesinin hazırlandığı günlerde, öteki partilerin AP'ye katılma kararı dergi tarafından memnuniyetle karşılanmıştı.³⁴ Çünkü dergi AP'nin sağda tek parti olmasını istemekteydi. Bu nedenle AP'ye rakip olarak kurulan YTP'ye mesafeli durulmuş, faaliyetleri ve açıklamaları eleştirmişti.³⁵ Evliyaoğlu ilerleyen tarihlerde dergide yayımladığı yazılarında AP ve YTP'nin mutlaka birleşmesini istemiş, çoğalan partiler karşısında CHP'nin yalnız kalmaması gerektiğini ifade ederek, program, nizamname, prensip farkı gibi ayrıntıların memleket gerçekleri karşısında bağımsız kalmak için bahane olmaması gerektiğine değinmişti. Böylece partiler arası birlik, 27 Mayıs Darbesi'nin amacı olan milli birlik ruhunun ortaya çıkmasını sağlayacak ve vatandaşlar arasında kardeşlik ortamını hazırlayacaktı.³⁶

AP'nin CHP'de endişeye neden olduğunu, DP'nin tabanına hitap eden partinin en çok Ege bölgesinde taraftar bulacağını dergide sık sık yazılmaktaydı.³⁷ Evliyaoğlu, CHP'nin eski DP'lilere yönelik kullandığı kötü ifadelerin milli birlik ruhunu parçalayıcı, partiler arası münasebetleri çıkmaza sokucu bir mesele olduğunu, mahkemelerin mahkum etmediği

sorumluğunun eski DP'ye yüklenemeyeceğini ifade etmişti. "YTP, Yeni Gelişmeler," *Düşünen Adam*, 31 Mart 1961, Sayı: 13, 19.

33 "Adalet Partisi," *Düşünen Adam*, 10 Şubat 1961, Sayı: 6, 7.

34 Memleketçi Parti'den Naci Bozkurt ve Nihat Su tarafından imzalanan deklarasyon ile "memleketimizin muhtaç bulunduğu birliği temin etmek maksadıyla Memleketçi Parti ile AP tam bir anlayış havası içerisinde yaptıkları toplantı neticesinde AP ismi altında eşit haklarla birleşmeğe karar verdiklerini açıklamışlardı. "Nihayet Birleştiler," *Düşünen Adam*, 17 Şubat 1961, Sayı: 7, 17.

35 YTP Genel Başkanı Ekrem Alican, yeni partinin programını açıklamış ve eski DP'ye mensup vatandaşlardan mahkeme kararı ve amme vicdanında mahkûm olmayanların YTP'ye girebileceklerini ifade etmişti. Dergiye göre bu açıklama vatandaşları endişelendirmişti. "Kamu vicdanında mahkûm olmayanlar partice nasıl belirlenecek ve ayırım nasıl yapılacaktır" sorusunu soran Düşünen Adam dergisi için bu şart bile eski DP'lilerin bu partiden (YTP) uzak durmaları için yeterliydi. "Yeni Türkiye Partisi, Nihayet Kuruldu," *Düşünen Adam*, 17 Şubat 1961, Sayı: 7, 8.

36 Gökhan Evliyaoğlu, "Birliğe Davet," *Düşünen Adam*, 3 Mart 1961, Sayı: 9, 13.

37 "Egede Siyasi Hava, CHP Komedi," *Düşünen Adam*, 17 Şubat 1961, Sayı: 7, 10-11.

lekesiz şahsiyetler ve vatandaşlar hakkında hiç yokken kötü sıfatların kullanılmasının yasak edilmesi ve hakaret kelimeleri arasına alınması gerektiğini yazmaktaydı. Bu meseleyi çözenin yeni partilerin en büyük görevi olduğunu düşünmekteydi.³⁸

Düşünen Adam dergisi ve AP, eski DP'lileri himaye etmek ve onların darbe sürecinden en az zararlı kurtulmasını sağlamaya çalışırken bir taraftan da DP'nin devamı olmadıklarını kanıtlamaya gayret etmekteydi. Basında AP'ye mensup bazı yerel siyasetçilerin DP'li gibi davrandığında dair haberler çıkıyor, eski DP'lilerin AP'ye katıldığı ifade ediliyordu. Bu tür haberlerin MBK'de ve Gürsel'de rahatsızlığa neden olduğu bilinmekteydi.³⁹ AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala, Tercüman gazetesinin İzmir muhabirine verdiği röportajda ifade ettiği gibi *"Partinin teşkilindeki gaye herhangi bir partinin devamı değildir. Program ve tüzüğümüz tetkik edilirse görülecektir ki ne DP'nin ve de diğer bir partinin programı ile bir değil, bunların da devamı mahiyetinde değildir"* diyecek ve eski DP ile hiçbir alakaları bulunmadığını söyledikten sonra partinin kurulma amacının *"memlekette uzun senelerden beri devam eden küskünlükleri kaldırmak"* olduğunu söyleyecekti.⁴⁰ Ancak birçok eski DP'linin AP'ye katılmış olması, basında ve öteki partiler tarafından eleştiri konusu yapılmaya devam edecekti. Bu kapsamda AP'nin MGK tarafından kapatılacağı haberleri çıkmış, ancak bu iddialar doğrulanmamıştı.⁴¹

Gazetelerde, AP'nin faaliyetlerinden endişe duyan Gürsel'in Gümüşpala'ya mektup yazarak onu ve partisini uyardığına dair yazılar çıkmaya başlamıştı.⁴² Darbe ve MBK karşıtı söylemlerin odağı haline geldiği iddiaları AP'yi Gürsel'in tam karşısına getirmekteydi. Düşünen Adam dergisine göre, gazeteciler, Gürsel'in ağzından AP'nin aleyhinde sözler alabilmek için çalışmakta ve hatta AP'nin kapatılması için olayları abartmaktaydı. Ancak Ahmet Çiftçi isimli bir AP üyesinin MBK aleyhinde faaliyette bulunurken yakalanması hem partiyi hem de Düşünen Adam dergisini zor durumda bırakmıştı. Dergi, Ahmet Çiftçi'nin parti ile bir bağlantısının olmadığını yazacak, hadisenin AP'nin gelişmesine mani olmak isteyen CHP tarafından büyütüldüğünü iddia edecekti.⁴³

38 Gökhan Evliyaoğlu, "Yeni Partilerin İlk Meselesi," *Düşünen Adam*, 24 Şubat 1961, Sayı: 8, 11.

39 "AP'nin Tebliği," *Düşünen Adam*, 24 Mayıs 1961, Sayı: 21, 16. Bu rahatsızlıklara karşın Gürsel'in ağzından AP'nin kapatılmayacağı şeklinde açıklama alan dergi, darbecilerin ne kadar hukuk ve demokrasiye bağlı olduklarını yazıyor, Gürsel'in AP'nin görtüş ve düşüncelerine hürmet edilmesi konusundaki ifadelerini takdirle karşılıyordu. "Demokrasi Dersi," *Düşünen Adam*, 12 Temmuz 1961, Sayı: 28, 10.

40 "Adalet Partisi," *Düşünen Adam*, 3 Mart 1961, Sayı: 9, 10-11.

41 Dergiye göre bu tür haberleri CHP çıkarıyor, YTP de bu durumdan istifade etmeye çalışıyordu. "Adalet Partisi, Aydınlığa Doğru," *Düşünen Adam*, 14 Haziran 1961, Sayı: 24, 18; Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971* (İstanbul: Bilgi Yayınları, 1976), 230-231.

42 "Gürsel Adalet Partisi Sözcülerini İkaz Etti," *Cumhuriyet*, 29 Eylül 1961, 1.

43 "Adalet Partisi," *Düşünen Adam*, 16 Ağustos 1961, Sayı: 33, 6-7; Dergi basında her gün AP hakkında çıkan sakat iddiaların CHP ile ilgili olduğunu düşünüyor, ayrıca çeşitli zamanlarda

27 Mayıs Darbesi'nin birinci yılında Kurucu Meclis, hazırlanan anayasa taslağını düzenledikten sonra kabul etmişti Anayasanın yürürlüğe girmesi için halkoylaması yapılacaktı. Eski DP'nin tabanının savunuculuğunu yapan AP'nin yeni anayasa konusundaki görüşleri merak edilmekteydi. Hayır propagandasının kabul edilmediği referandum sürecinde AP bazı açıklamalar yapma ihtiyacı hissetmişti. Parti, Kurucu Meclis'teki Anayasa görüşmelerinde bulunmadığını, Anayasanın ruhuna tam vakıf olunmadığını ancak bütün partilerin olumlu yaklaştığı Anayasaya, memleketin bir an evvel huzura kavuşması bakımından destek vereceklerini çünkü yeni Anayasanın 1924 Anayasası'na göre bir ilerleme olduğunu açıklamıştı.⁴⁴ AP'liler bununla beraber milli hakimiyeti kayıtsız şartsız millette gören Atatürk'ün "*hiçbir kuvvet Türk milletinin kendi kaderinin kendisinin tayin etmesine mani olamayacaktır*" vecizesiyle ifade ettiği gibi milletin vereceği kararı kabul edeceklerini söylüyorlardı.⁴⁵ AP'nin yaptığı genel açıklamadan sonra parti yöneticilerinin itiraz noktalarını izah etmelerinden yeni anayasayı beğenmedikleri anlaşılmaktaydı. AP Merkez İdare Kurulu Üyesi ve Basın Sözcüsü Kamuran Evliyaoğlu, Anayasada geçen sosyal devlet ifadesinin AP program ve prensiplerine uymadığını, hukuk devletini esaslı bir şekilde kurmadan sosyal devlet esaslarına geniş ölçüde yer verilmesinin mahzurlu olduğunu düşünüyordu.⁴⁶ Buna rağmen Evliyaoğlu, "üniformalı inkılapçılar"ın memleketin ihtiyacı olan siyasi, iktisadi, içtimai, hukuki, ideolojik ıslahat ve reformları siyasi partilere bıraktığını ifade etmişti. Askerlerin bu düşüncesi, sivil siyasete en kısa zamanda geçilmesi fikrini destekleyen dergi tarafından memnuniyetle karşılanmıştı.⁴⁷

DP'nin kapanmasının ardından aynı seçmen tabanına hitap etmek için kurulan AP ve YTP arasında örgütlenme konusunda rekabet yaşanmaktaydı. Seçimlere giden süreçte birleşme meselesi derginin gündeminden düşmüyordu. Yeni anayasanın halkoylamasında kabul edilmesinin ardından seçim takvimi açıklanmış, partiler genel seçimler için hazırlıklara başlamışlardı. Bu süreçte sağ partilerin, CHP karşısında bir olması konusu tekrar açılmıştı. Evliyaoğlu'na göre bu birleşme AP'de olmalı, YTP'liler AP'ye katılmalı, birleşme olmuyorsa, işbirliği yapılmalıydı. Çünkü AP, kurulduğu camianın ihtiyaçlarına cevap vermeye kabiliyetli yegane kuruluştur.⁴⁸ Dergide YTP'nin örgütlenme çalışmalarının memleketin bazı bölgelerinde tepkiyle

gözüaltına alınan komünistlerin CHP ile bağlantılarının araştırılmamasından şikâyet ediyordu. "Adalet Partisi," *Düşünen Adam*, 16 Ağustos 1961, Sayı: 33, 10.

44 AP her ne kadar Anayasaya karşı çıkmadığını söylese de iktidar yıllarında 1961 Anayasasından şikâyet edecek ve Anayasanın kendi çizgilerine karşı yapılmış bir ihtilal tasarrufu olduğunu itiraf edecektir. Tanel Demirel, *Adalet Partisi*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2017), 269.

45 "AP ve Anayasa," *Düşünen Adam*, 27 Haziran 1961, Sayı: 26, 10.

46 "AP Destekliyor," *Düşünen Adam*, 5 Temmuz 1961, Sayı: 27, 5.

47 Gökhan Evliyaoğlu, "27 Mayısın İdealizmini Yeni Partiler Yapacak 1," *Düşünen Adam*, 23 Ağustos 1961, Sayı: 34, 7.

48 Gökhan Evliyaoğlu, "AP=Halka Hizmet," *Düşünen Adam*, 13 Eylül 1961, Sayı: 37, 5.

karşılandığına dair haberleri verilerek halkın YTP'yi sağı parçalamakla suçladığını iddia edilecekti.⁴⁹

Yaklaşan genel seçimler öncesinde DP'nin tabanından oy almak isteyen AP'li ve YTP'li politikacıların bazı söylemlerinin MBK'yi rahatsız ettiği anlaşılmıştı.⁵⁰ Seçim çalışmaları sırasında 27 Mayıs Darbesi'ni ve MBK'nin varlık sebebini eleştiren haberlerin AP'ye yakın gazetelerde çıkmaya başlaması üzerine AP'nin kapatılabileceği konuşulmaya başlanmıştı. Benzer haberlerin önüne geçmek için 31 Ağustos-5 Eylül 1961 tarihleri arasında MBK'nin bir araya getirdiği parti liderleri bir toplantı yapmışlar ve uzlaştıkları konuları bir bildiri ile kamuoyuna açıklamışlardı. 27 Mayıs'ın kazanımlarını korumak amacıyla partileri uyarmak ve bilgilendirmek için yapılan toplantılarla ilgili olarak *Düşünen Adam* dergisi, 27 Mayıs karşıtı haber ve yorumların kaynağı konusunda toplantıda yapılan değerlendirmelerden ziyade daha büyük tehlike olarak gördüğü komünizm meselesini haber yapmıştı.⁵¹

15 Ekim 1961'de yapılacak genel seçimler öncesinde AP ve YTP hakkında bir değerlendirme yayımlayan dergi, YTP'yi başarısız olarak niteleyecek, takip ettiği siyasetin hem MBK'nin hem de vatandaşların tepkisini çektiğini iddia edecekti. Genel Başkan Ekrem Alican'ın silik kariyeri nedeniyle parti güçlenememiş, ayrıca Yüksel Menderes'in partiye kabul edilmesinin ve partinin yöneticilerinin DP'yi övücü mahiyette yaptıkları konuşmaların da partinin geleceğine zarar verdiği iddia edilmişti. Halktan ilgi görmeyen partinin seçimlerde başarılı olması beklenmemeliydi.⁵² Buna karşın AP Genel Başkanı hemen bütün yurtda çalışan ve idareci meziyetleri iyi bir şahsiyet olarak şöhret yapmıştı. Ayrıca çalışma arkadaşlarını seçmesini bilmesi, partiye katılmak isteyen vatandaşlarda büyük güven uyandırmış, parti "baş döndürücü" bir hızla gelişmişti. Kurulduğu günden sonra AP içinde en ufak bir anlaşmazlık yaşanmamıştı. Bilinçli vatandaş, denenmemiş iyi niyetli parti olarak AP'yi destekleyecekti. Ayrıca adaylar konusunda AP'nin en büyük silahı da Ali Fuat Başgil olacaktı.⁵³

Düşünen Adam dergisi, genel seçimlerden önceki son sayısını tamamen seçimlere ayırmıştı. Kapak fotoğrafında, AP'nin propaganda afişlerine yer verilmişti. Sayfanın altında iktidar yolunda yazarken sayfanın üstünde ise CHP'nin telaşı ifadesi bulunmaktaydı.⁵⁴ İç sayfalarda yayımlanan

49 "YTP Karşıyaka İlçe Kongresi, Parçalama Bizi Parçalama," *Düşünen Adam*, 6 Eylül 1961, Sayı: 36, 8.

50 Eski Başbakan Adnan Menderes'in oğlu Yüksel Menderes'in YTP'ye katılmış, seçimlerde Aydın'dan aday olacağını açıklamıştı. YTP Genel İdare Kurulu Üyesi Aydın Yalçın bir konuşmasında DP devrini övdüğü için gözaltına alınmıştı. "Alican İzahat Verdi," *Düşünen Adam*, 6 Eylül 1961, Sayı: 36, 7-8.

51 "Yuvarlak Masa," *Düşünen Adam*, 6 Eylül 1961, Sayı: 36, 13.

52 "YTP' de Durum," *Düşünen Adam*, 13 Eylül 1961, Sayı: 37, 5.

53 "AP'de Durum," *Düşünen Adam*, 13 Eylül 1961, Sayı: 37, 6.

54 "Kapak," *Düşünen Adam*, 11 Ekim 1961, Sayı: 41, 1.

seçim haritasında batı illerini AP'nin kazanacağı, İstanbul, Ankara ve diğer illerde bütün partilerin şansı olduğu iddia edilmişti.⁵⁵ Dergi bu sayısında Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP)'ye yoğun bir eleştiri yapmış ve CKMP'nin CHP'nin ikizi olduğunu iddia etmişti. Hatta İnönü Bölükbaşı'nın beraber olduğu bir fotoğrafının altındaki yazıya "İşte Bölükbaşı Bu Adamdır" şeklinde başlık atmış ve İnönü ile Bölükbaşı arasında gizli antlaşma olduğunu iddia etmişti.⁵⁶ Dergi önceki sayılardan itibaren, CHP'nin karşısında bulunan ve sağ seçmene hitap eden partileri, seçmenin gözünden düşürmeye çalışmakta ve AP'nin desteklenmesi gereken yegane parti olarak sunmaktaydı.⁵⁷ Seçimin ardından "özlemini çektiğimiz" demokrasiyi kuracak partinin millet iradesiyle iktidara geleceğini, bütün manevi bağlardan kopmuş, Türk milletinin ruhuna yabancı bir partinin, CHP'nin iktidara gelmek için düşündüğü hilelerin, tarih kitaplarında sayfalarca yer işgal ettiğini vatandaşlara hatırlatmaktaydı.⁵⁸ Evliyaoğlu, AP'nin kazanacağını, çünkü partinin milletin güveninin elde ettiği için millete hizmet etmeye hazır olduğunu düşünmekteydi.⁵⁹

15 Ekim 1961 genel seçimlerin sonuçları AP ve taraftarlarını memnun etmişti. Beklenenin aksine CHP tek başına iktidara ulaşamamış, AP, YTP ve CKMP toplamda CHP'den daha fazla oy almıştı. Bu durum 27 Mayıs darbesini yapan askerleri tedirgin etmiş ve darbenin kazanımlarının tehlikeye düştüğüne inanmışlardı.⁶⁰

Serbest seçimlerin yapılması ve sivil siyasete dönülmesi dergi tarafından memnuniyetle karşılanırken, ortamı hazırlayan ve ülkeyi ikinci cumhuriyete götüren MBK takdir edilmekte ve ordunun siyasetin dışında kalması için gösterilen çabaların her zaman minnetle anılacağı ifade edilmekteydi.⁶¹

Düşünen Adam dergisi seçim sonuçlarının yeni alındığı ilk günlerde AP'nin hükümet kurma çoğunluğuna ulaştığını iddia etmişti. Hatta koalisyon olursa daha çok bir AP-YTP iş birliğinin mümkün olacağını düşünmüştü.⁶² Seçim sonuçları kesinleşmemiş ancak dergi CHP'nin başarılı olamamasından memnuniyet duymuştu. Dergiye göre seçmen "milli irade düşmanlarını susturmuş, CHP'ye ve tek şefzihniyetine ezici yumruğunu vurmuştu... partinin bir daha silkinmesine imkân ve ihtimal yoktu"⁶³ şeklinde yorum yapmıştı.

55 "Düşünen Adam'ın Seçim Tahmin Haritası," *Düşünen Adam*, 11 Ekim 1961, Sayı: 41, 14-15.

56 "İşte Bölükbaşı Bu Adamdır," *Düşünen Adam*, 11 Ekim 1961, Sayı: 41, 18.

57 "Bölükbaşı Konuşuyor," *Düşünen Adam*, 11 Ekim 1961, Sayı: 41, 13-18.

58 "Düşünen Adam'dan Mektup," *Düşünen Adam*, 4 Ekim 1961, Sayı: 40, 3.

59 Gökhan Evliyaoğlu, "Adalet Partisi Kazanacak," *Düşünen Adam*, 4 Ekim 1961, Sayı: 40, 7.

60 1961 Seçim sonuçları, iktidarın sivilere bırakılmamasını savunan ordudaki bazı grupların elini güçlendirmişti. Ümit Cizre Sakallıoğlu, *AP-Ordu İlişkileri, Bir İkilemin Anatomisi*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1993), 48.

61 "MBK", *Düşünen Adam*, 26 Ekim 1961, Sayı: 43, 8-10.

62 "Ve İnönü Konuşmuyordu," *Düşünen Adam*, 20 Ekim 1961, Sayı: 42, 14.

63 "Düşünen Adam'dan Mektup," *Düşünen Adam*, 20 Ekim 1961, Sayı: 42, 3.

Seçimlerde AP başarı elde etmiş olmasına karşın, *Düşünen Adam* dergisi, ortaya çıkan yeni durum ilgili olarak AP yönetimini eleştirmeye başlamıştı. TBMM'nin açılmasının ardından yapılacak olan cumhurbaşkanlığı seçiminde AP Samsun Senatörü Ali Fuat Başgil'in desteklenmesini istiyordu. Bu konuda AP Genel Başkanı Gümüşpala'nın isteksizliği, dergi tarafından ağır bir şekilde eleştirilmekteydi. Seçim öncesinde Gümüşpala'nın birçok özelliği dergi tarafından takdir edilirken, cumhurbaşkanlığı seçimi yaklaşınca seçim başarısında bile Gümüşpala'nın fazla bir katkısı olmadığı yazılacaktı. Tüm AP teşkilatının kendileri gibi düşündüğünü ve Başgil'i cumhurbaşkanı görmek istediklerini aktaran dergiye göre Başgil'i yeterince desteklemeyen Gümüşpala'nın bu tavrının sorgulanmalıydı.⁶⁴

Seçim sonuçlarının ordunun beklediği gibi olmaması üzerine Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) baskısıyla cumhurbaşkanlığı makamına MBK Başkanı Gürsel seçilmişti. TBMM'de çoğunluğu ele geçiren sağ partilere karşı bir set oluşturmak için İsmet İnönü'nün hükûmeti kurması yine askerler tarafından istenmişti. Yeni darbe tehlikelerinin atlatıldığı dönemi bizzat yaşayan *Düşünen Adam* dergisi, Başgil'in cumhurbaşkanlığı adaylığının engellenmesi ve senatörlükten istifasını sükûnetle karşılayacak hatta partinin teşkilatlarında oluşan kızgınlığı yatıştırmaya çalışacaktı. Dergi Başgil'in İstanbul'a gideceğini, kitaplarına kavuşacağını ve memleket için dua edeceğini yazmıştı.⁶⁵

Seçimlerin ardından hükûmetin bir koalisyon şeklinde kurulması gerekmiş, hükûmeti kurma görevi CHP Genel Başkanı İnönü'ye verilmişti. Dolayısıyla yeni hükûmetin Başbakanı İnönü, bir kanadı ise CHP'li bakanlardan oluşacaktı. Bu durum dergi tarafından olumlu karşılanmamış, CHP'nin Atatürk'ün partisiyle bir ilgisinin kalmadığı ifade edilmiş, buna kanıt olarak yeni Anayasa hazırlanırken, partinin prensiplerinden olan milliyetçilik ilkesinin Anayasaya alınmaması kararının CHP'nin isteğiyle gerçekleştiğini açıklamıştı.⁶⁶ *Düşünen Adam* dergisi, AP'nin CHP ile koalisyon kurmasını istemiyordu. AP'nin CHP'siz hükûmet sloganıyla halktan oy aldığını, seçimlerden sonra oluşan siyasi tabloya göre AP, YTP, CKMP'li bakanlarla bir kabinenin mümkün olduğunu, CHP tarafından sıklıkla dile getirilen “*milli menfaat*”, “*huzur*” gibi sloganlarla AP'nin hükûmete katılmaya ikna edildiğini yazmıştı. Dergi yönetimine göre AP'li idealistlerinin temsil ettiği fikir olan CHP ile hükûmette yer almama düşüncesi, AP'nin içinde bulunan

64 Dergi, Ali Fuat Başgil'i her vesile ile savunmuş ve onun öne çıkan bir özelliğine sayfalarında yer vermişti. Dergiye göre Başgil, milletin manevi kuvvetlerine de önem veren bir düşünürdü. Başgil'e göre manevi kuvvetlerinden soyunmuş bir Türkiye, bilhassa bugünün jeopolitik şartları içinde asla var olmaz, aday olduğu ebediliğe ise hiç erişemezdi. Bütün milliyetçi Türkler de doğal olarak Başgil gibi düşünüyorlardı. Ayrıca Başgil, memleket çapında bir ilmi şahsiyet ve uzlaştırıcı bir özelliğe sahipti. Dünyaca tanınmış bir hukukçuydu. “AP,” *Düşünen Adam*, 26 Ekim 1961, Sayı: 43, 12-13.

65 “Gürsel Reiscumhur ve Başgil Olayı,” *Düşünen Adam*, 2 Kasım 1961, Sayı: 44, 11.

66 “*Düşünen Adam*'dan Mektup,” *Düşünen Adam*, 15 Kasım 1961, Sayı: 46, 3.

ama gönlü CHP'ye yakın milletvekillerinin parti yönetimini etkilemesiyle dikkate alınmamış ve CHP-AP koalisyonu kurulmuştu.⁶⁷ Bu konuda açıkça Gümüşpala'yı suçlayan dergi yönetimi, parti teşkilatlarından gelen protesto telgraflarının genel merkeze ulaştığını, parti grubu toplantısında, eski DP'li Samet Ağaoğlu'nun eşi Manisa Milletvekili Neriman Ağaoğlu konuşturulmazken, milletvekillerini koalisyona ikna etmek için İnönü'nün konuşmasının sağlandığını yazmıştı.⁶⁸

Derginin yöneticilerinden ve AP Balıkesir Milletvekili Gökhan Evliyaoğlu, hükûmetin başarılı olacağına inanmadığını, tecrübeli isimler yerine acemi isimlerin bakan yapıldığını belirtmiş ancak hükûmetin başarısızlığının parlamentonun ve demokratik rejimin Türkiye'ye uygun olmadığını savunmak isteyenlere fırsat vermemesi gerektiğini ifade etmişti. Evliyaoğlu'na göre her şeye rağmen sivil siyaset ve TBMM'nin üstünlüğü sürdürülmeli, demokratik olmayan rejim arayanlara imkan verilmemeliydi.⁶⁹

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk koalisyon hükûmeti CHP-AP arasında kurulmuş ve hükûmet 2 Aralık 1961 tarihinde güvenoyu almıştı.⁷⁰ AP'nin içindeki muhalifler hükûmet programının Mecliste konuşulduğu oturumlarda eski DP'liler için af meselesini gündeme getirmişler, bu durumun memleketin huzuru için çok gerekli olduğunu söylemişlerdi.⁷¹ Gökhan Evliyaoğlu da hazırladığı ancak sıra gelmediği için mecliste yapamadığı konuşmasını dergideki makalesinde yayımlamıştı. Evliyaoğlu komünizm propagandasına karşı hükûmetin mücadele metotlarından programda bahsedilmediğini, ABD'de bile etkili bir şekilde mücadele edilirken “*bizim gibi siyasi ve iktisadi kriz içinde bulunan ülkelerde komünizm propagandasına karşı aktif bir*” mücadele istemişti.⁷² Ayrıca ülke genelinde komünizmle mücadele için “ihtisas mahkemelerinin” kurulması gibi bazı tedbirler hükûmet programına alınmalıydı.

67 “Düşünen Adam’dan Mektup,” *Düşünen Adam*, 22 Kasım 1961, Sayı: 47, 3.

68 “İnönü, AP Grubuna Konuşma Yapmak İçin Davet Ediliyor,” *Düşünen Adam*, 6 Aralık 1961, Sayı: 49, 9; Dergiye göre Hükûmete güvenoyu vermeyen AP’li idealistler başından beri istikrarlı bir yol takip ederek takdir toplamışlardı. Başta Gümüşpala olmak üzere birçok tanınmış AP’linin fikir değiştirdiklerini çünkü CHP ile aynı hükûmette yer almama ve siyasi affın hemen çıkması isteğinin AP’li seçmenin temel düşüncesi olduğunu yazılmıştı. “Düşünen Adam’dan Mektup,” *Düşünen Adam*, 6 Aralık 1961, Sayı: 49, 3.

69 Gökhan Evliyaoğlu, “Teşkilata Rağmen,” *Düşünen Adam*, 22 Kasım 1961, Sayı: 47, 7; Sivil siyasetin her şeyden üstünlüğü konusunda dergi oldukça hassastı. Birçok dergi yazarı bu konuda yazdıkları yazıda aksaklıklarına karşın demokratik sistemin vazgeçilmez olduğunu ifade etmiş, seçimden istediği neticeyi alamayan bazı aydınların diktatörlük çağrısı yapmalarını kınamıştı. Örneğin: Ömer Behiç Alka, “Basın ve 14’ler,” *Düşünen Adam*, 8 Kasım 1961, Sayı: 45, 19.

70 İnönü Kabinesi 4 YTP’linin aleyhte ve 78 çekimser oya karşılık güvenoyu almıştı. Oylamaya katılmayan ve çekimser oy kullanan milletvekillerinin çoğu AP’liydi. Ahmad ve Ahmad, *Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971*, 242.

71 Düşünen Adam dergisi, af meselesinin ülkenin bir numaralı sorunu olduğunu düşünüyordu. Ancak hükûmetin bu konuyla ilgilenmediğini hatta sırt çevirdiğini iddia ediyordu. Dergi hükûmetin bir takım küçük hesaplar peşinde koşmayı bırakarak milletin nabzına eğilmesi gerektiğine inanıyordu. “Düşünen Adam’dan Mektup,” *Düşünen Adam*, 21 Aralık 1961, Sayı: 51, 3.

72 Gökhan Evliyaoğlu, “Kifayeti Müzakere Takriri Kabul Edilmeseydi Şunları Söyleyecektim,” *Düşünen Adam*, 6 Aralık 1961, Sayı: 49, 19.

Seçimlerin ardından eski DP'ye yakın isimlerin TBMM'ye gelmesi, sivil siyasete erken dönüldüğünü düşünenler ve demokrasinin memlekete uygun olmadığını savunanlar ortaya çıkmıştı. AP'li siyasetçiler ve bazı gazetecilere göre seçim sonuçlarını hazmedemeyenler, Türk halkının demokrasiye layık olmadığını iddia ediyorlardı. Diktatörlük ve komünist tehlike gibi parlamento düşmanlığı yapanlara karşı hükûmetin daha enerjik olması gerektiği konusu *Düşünen Adam* dergisi tarafından sık sık ifade edilmekteydi. Bu gibi insanların mecliste görev yapan milletvekilleri arasından bile çıktığı ve CHP'li bazı siyasetçilerin meclis ve milli irade düşmanlığı yaptığı yazılmaktaydı.⁷³ Evliyaoğlu'na göre milli iradeye ve halkın verdiği karara herkes saygı duymalıydı, çünkü hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindi. Ona göre ilk davamız, her şeyin üstünde olan ilk siyasi meselemiz meclis hâkimiyeti ve meclise saygı davası olmalı ve önce bu mesele halledilmeli, sivil toplum örgütleri ve diğer bazı grupların TBMM'nin iradesini mâni olarak siyasi af hazırlıklarını engellemesi önlenmeliydi.⁷⁴

Hükûmet kurulduktan sonra ilgilenmek zorunda kaldığı ilk önemli sorun milletvekili maaşlarına zam yapılması meselesiydi. Hayat pahalılığının devam ettiği dönemde memur maaşlarına yapılması beklenen zam ertelenirken, parlamento üyelerinin zam talepleri kamuoyunu meşgul etmiş, basında eleştirilmişti. *Düşünen Adam* dergisi, bu meselenin CHP'li gazeteler tarafından AP'li mebusların üzerine yıkıldığını ancak asıl amacın parlamento düşmanlığı olduğunu yazmıştı. Bazı aydınlar tarafından milletvekillerini, sadece kendilerini düşünmekle suçlanarak, halkı parlamenter rejimden soğutmak ve çözüm olarak o günlerde konuşulmaya başlanan aydın demokrasisi fikri canlandırılıyordu.⁷⁵ Yeni bir darbeye imkân sağlamak için ortamın çeşitli olaylarla hazırlandığını düşünen dergi, bazı isimleri vermekten çekinmiyordu.⁷⁶ Evliyaoğlu'nun uzun zamandır yazılarında bahsettiği meclis ve demokrasinin tehlikede olduğu gerçeği bu tür olaylarla ortaya çıkıyordu.⁷⁷

Koalisyon hükûmeti birinci yılını doldurmadan 22 Şubat 1962 tarihinde Harp Okulu Komutanı Albay Talat Aydemir, darbe girişiminde bulunmuştu. Ancak bu girişim ordunun diğer kuvvetleri tarafından

73 “*Düşünen Adam*’dan Mektup,” *Düşünen Adam*, 28 Aralık 1961, Sayı: 52, 3.

74 Gökhan Evliyaoğlu, “Milli Hâkimiyetten İnönü Sorumludur,” *Düşünen Adam*, 21 Aralık 1961, Sayı: 51, 7; Yalçın Toker, “Hukuk Devleti Fikrine Aykırı Sözler,” *Düşünen Adam*, 21 Aralık 1961, Sayı: 51, 21.

75 “*Düşünen Adam*’dan Mektup,” *Düşünen Adam*, 4 Ocak 1962, Sayı: 53, 3.

76 Dergiye göre Meclis düşmanlarının başında Dünya gazetesinden Falih Rıfkı Atay, Bedii Faik Akın, tabii senatör Mucip Ataklı ve akademisyen Prof. Dr. Hüseyin Nail Kubalı bulunmaktaydı. “Ad Konulamıyor,” *Düşünen Adam*, 28 Aralık 1961, Sayı: 52, 4.

77 Gökhan Evliyaoğlu, “Milletvekili Maaşları ve Parlamento Düşmanlığı,” *Düşünen Adam*, 4 Ocak 1962, Sayı: 53, 7; Derginin parlamento ve demokrasi düşmanlığı olarak yorumladığı gelişmeler 27 Mayıs’ın kazanımlarına yönelik saldırılardan şikayet eden gazeteci ve askerlerin eleştirileriydi. Mebus maaşlarına zam konusu AP milletvekili Nuri Beşer’in subaylar hakkında sarf ettiği sözler asker ve sivil aydınlar arasındaki sivil siyaset karşıtlığını artıracaktı. Ayrıntılı bilgi için bkz: Metin Toker, İnönü’nün Son Başbakanlığı 1961-1965, (Ankara: Bilgi Yayınları, 1992), 55.

desteklenmemiş ve hükûmetin çabaları neticesinde büyümeden önlenmişti. Darbe girişimine giden süreçte, gerek TBMM’de ve gerekse basında yapılan af ve huzur tartışmaları, AP’li siyasetçilerin ve AP’li basınının af ve komünizmle mücadele adı altında orduyu ve askerleri yıpratma girişimleri olduğu iddia edilmişti. 27 Mayıs’ın kazanımlarının tehlikeye girdiğini düşünen Talat Aydemir ve arkadaşları bu nedenle harekete geçmişti. Darbe girişimlerinin bastırılmasından sonra yapılan tartışmalarda hükûmetin bir parçasını oluşturan AP’nin bazı milletvekillerinin konuşmaları ve yazılarıyla ortamı gerginleştirdiği, huzuru bozduğu gerekçesiyle AP’nin içinde bir tartışma yaşanmış ve bazı milletvekillerinin ihraç edilmesine karar verilmişti. İhraç edilenler arasında Düşünen Adam dergisinin imtiyaz sahibi ve Sakarya Milletvekili Hami Tezkan ile Balıkesir Milletvekili ve aynı zamanda derginin yazı işleri müdürü Gökhan Evliyaoğlu da bulunmaktaydı.⁷⁸ Bu durum dergide çok sert bir şekilde eleştirilmiş, halkın Evliyaoğlu ve Tezkan’a seçim gezilerinde gösterdiği ilgiyi Gümüşpala’nın kışkırdığı iddia edilmiş ayrıca ihraçların, CHP’nin telkinleriyle AP’yi parçalamak, özellikle AP’nin içinde bulunan ve halkın çok tuttuğu idealistler grubunu dağıtmak için yapıldığı ifade edilmişti.⁷⁹ Tüm parti liderlerinin af meselesinde CHP’nin güdümünde olduğunu yazan dergi, CHP dışındaki partileri büyük umutlarla destekleyen vatandaşların hayal kırıklığına uğradığını, en yakın kongrede partilerin halkla irtibatı kalmayan genel başkanlarının değiştirilmesi gerektiğini yazmıştı.⁸⁰

22 Şubat 1962’de girişilen darbe teşebbüsünü engelleyen hükûmet, benzer girişimlere mani olmak için bir kanuni düzenleme yapmıştı. Buna göre gerek basında gerek parti toplantılarında DP dönemini övmek ve 27 Mayıs darbesini eleştirmek suç kapsamına alınmıştı. Basında Tedbirler Kanunu olarak adlandırılan kanunun, ifade hürriyetine, özellikle yeni anayasanın teminat altına aldığı özgürlüklere aykırı olduğu ifade edilmişti. Düşünen Adam dergisi de Anayasanın tartışmalardan, yorumlardan zedelenmesinin mümkün olmadığını ancak ifade özgürlüğünü kısıtlayan adı geçen kanunla demokrasinin yıpranacağını düşünmüştü.⁸¹ Ayrıca DP döneminde ifade özgürlüğünün savunuculuğunu yapan CHP’li basının tepkisizliği dergi tarafından eleştirilmekteydi.⁸²

78 “AP Grubunda Büyük Hadiseler Oldu,” *Son Havadis*, 21 Şubat 1962, 1.

79 “Adalet Partisi, İhraçlar(İlahlar Kurban İstiyor),” *Düşünen Adam*, 1 Mart 1962, Sayı: 61, 13-17. Dergiye göre CHP’liler başta İnönü olmak üzere AP ve diğer partilerin zayıflamasını istiyordu. Onların isteği yeni bir “tek parti” devrine dönmekti. “Yeni Oyunlar,” *Düşünen Adam*, 7 Mart 1962, Sayı: 62, 16.

80 “Düşünen Adam’dan Mektup,” *Düşünen Adam*, 5 Nisan 1962, Sayı: 66, 3.

81 “Düşünen Adam’dan Mektup,” *Düşünen Adam*, 1 Mart 1962, Sayı: 61, 3; Tedbirler Kanunu konusunda parti liderlerinin görüşlerini yorumlayan dergi, halkın büyük umut bağladığı AP’nin Genel Başkanı Gümüşpala’nın takip ettiği politika ile partinin kolunu kanadını kırmaya devam ettiğini yazmıştı. “Düşünen Adam’dan Mektup,” *Düşünen Adam*, 7 Mart 1962, Sayı: 62, 3.

82 “Düşünen Adam’dan Mektup,” *Düşünen Adam*, 15 Mart 1962, Sayı: 63, 3.

2. *Düşünen Adam*'ın Perspektifinden Yassıada Mahkemesi ve Yeni Anayasa Tartışmaları

Eski DP'lilerin yargılandığı bir süreçte yayım hayatına başlayan *Düşünen Adam* dergisinin 27 Mayıs darbesi ve Yassıada yargılamaları hakkında yorum ve değerlendirmeleri önem taşımaktaydı. Eski DP'ye ve yeni AP'ye yakın duran dergi, sayfalarında yargılama süreci hakkında bilgilere yer vermişti. Adaletle saygılı olduğunu her fırsatta belirten derginin, bu konudaki haberleri, ayrıntılı ama tarafsız bir şekilde vermeye çalıştığı gözlenmişti. O dönemin siyasi şartları dikkate alındığında normal karşılanması gereken bu durum 27 Mayıs hakkında yapılan değerlendirmelerde de sürmüştü. Dergi çeşitli sayılarında yayımladığı yazılarda 27 Mayıs darbesinin bir gereklilik olduğunu düşünmekte rejimin rejim olmaktan çıktığı bir dönemin kanla devam etme tehlikesi olduğunu, askerlerin Türkiye'yi uçurumun kenarından aldığını, üniformalı inkılapçılar sayesinde Türk halkının geleceğe daha bir güvenle bakabildiğini yazmaktadır.⁸³

Dergi mahkemeye ve mahkeme heyetine saygılı olsa da yargılama sürecinde DP aleyhinde konuşan, şahitlik eden veya DP karşıtlığı ile bilinen isimlere karşı oldukça eleştirel bir üslup ile yaklaşmıştı. Bu isimlerden en önemlisi Hüseyin Nail Kubalı idi. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi olan Kubalı, darbeden önce DP aleyhine yaptığı konuşmalarla öne çıkmış, ayrıca mahkemede de DP'nin icraatları hakkında şahitlik etmişti. Bu nedenle dergi, 12 Temmuz 1961 tarihinde yayımlanan 28. sayısının kapağını Kubalı'ya ayırmış ve onun mahkemede uzun süre şahit olarak dinlenilmesini garipsemiş, verdiği bilgilerden ziyade Kubalı'nın hareketlerini eleştirmişti.⁸⁴

Düşünen Adam dergisinin eleştirdiği bir diğer üniversiteli isim ise Ord. Prof. Dr. Sıddık Sami Onar'dı. 28 Nisan 1960 tarihinde İstanbul Üniversitesi'nde çıkan olaylarda yaralanan, öğrencileri tahrik etmekle suçlanan ve DP camiası tarafından sevilmeyen Onar hakkında bir yazı yayımlayan dergi, onu Başgil ile karşılaştırmış ve Onar'ın bir kıskançlık içinde bulunduğunu, yegane rakibi saydığı Başgil'e tahammül edemediğini, yayımlarının adaptasyon olduğunu, kendisini hukuk otoritesi kabul ettirmek için çalışmasına rağmen halkın sevgilisinin Ali Fuat Başgil olduğunu yazmıştı.⁸⁵ Dergi ayrıca 5 Temmuz 1961'de çıkan 27. sayısının kapağını Onar'a ayırmış, 147 öğretim elemanının üniversiteden tasfiyesini protesto etmek için rektörlük görevinden istifa eden Onar'ın tekrar görevine dönmesini

83 "27 Mayıs'ın Yıl Dönümü," *Düşünen Adam*, 24 Mayıs 1961, Sayı: 21, 10; Yassıada Mahkemesinde ifade verirken hayatını kaybeden eski DP'li bakan Dr. Lütfi Kırdar'ın cenaze töreninde yaşanan olaylar dergide oldukça sade ve tarafsız bir üslup ile yazılmıştı. "Dr. Kırdar Ölüyor," *Düşünen Adam*, 24 Şubat 1961, Sayı: 8, 21.

84 "Kubalı'nın Şahitliği," *Düşünen Adam*, 12 Temmuz 1961, Sayı: 28, 15.

85 "Onar'ın Gafı, İnanılır Gibi Değil," *Düşünen Adam*, 27 Haziran 1961, Sayı: 26, 7.

gayrimeşru olarak değerlendirmiş, ardından Onar'ı Başgil ile bir kez daha kıyaslayarak onun kıymetsiz bir hukukçu olduğunu vurgulamıştı.⁸⁶

Yassıada yargılamalarının sona ermesinin ardından açıklanan cezalar infaz edilmiş, ancak derginin sayılarında, bu durum hakkında bir yorum yapılmamıştı.⁸⁷ Fakat dergi Alparslan Türkeş'in Milli Yol dergisinde yayımlanmış mektubunu alıntılararak kendileri gibi düşünenlerin idama olan tepkisini dolaylı olarak ifade etmişti. Yazıda Türkeş, MBK Başkanı Gürsel'e hitap etmekte ve Yassıada Mahkemeleri'nin idam kararlarının infaz edilmemesini istemekte MBK'nin kararları onama yetkisinin olmadığını belirtmekteydi. Ayrıca yasama organına ait olması gereken bu yetkinin kullanılması halinde MBK'nin millet ve tarih önünde sorumlu olacağını söylemişti.⁸⁸ Dergi bu alıntıyı yayımlayarak idamlar konusunda Türkeş ile aynı şekilde düşündüğünü göstermişti. Dergi yönetimi Türk Milliyetçisi olarak takdir ettiği Türkeş'i birçok kez savunmuştu. Ahmet Emin Yalman'ın 22 Şubat darbe girişiminin tahrikçisi olarak Türkeş'i işaret etmesine üzerine, dergi Yalman'a yönelik bir yazı kaleme alarak, Türkeş'in milliyetçi olduğu için hedef gösterildiğini yazmıştı.⁸⁹

Düşünen Adam dergisi, 27 Mayıs Darbesi'ni sahiplendiği gibi yeni bir Anayasa yapacak olan Kurucu Meclis'in açılmasından memnuniyet duymuştu. Bu memnuniyetini, Türk Milleti'nin 27 Mayıs öncesine ait parti boğuşmalarının, gürültülerinin ve mebus kavgalarından kurtulması şeklinde ifade edecekti. Mecliste eski DP'liler veya onlara yakın görüşteki temsilciler olmasa da, Türk halkının geleceğinin teminat altına alınacak olması mutluluk sebebi olarak görülmüştü.⁹⁰ Ancak Anayasada yer alacak olan vatandaş hakları ve laikliğin nasıl tanımlanacağı konusunda derginin bazı endişeleri bulunmaktaydı. Bu konunun üzerinde detaylı bir şekilde durarak özellikle vicdan hürriyetinin sınırlarının belirlenmesini istenmişti. Aşırıya varan uygulamalar nedeniyle önceki dönemlerde kaliteli din adamı yetişmesinin mümkün olmadığını ifade eden dergi, vatandaşın din eğitiminin ihmal edildiği için İslamiyet'in içine bir takım hurafelerin girdiğini iddia etmişti. Yapılması gereken, Türk milletine Müslümanlığı ve hakiki dindarlığı sağlayacak imkânlar verilmesiydi.⁹¹ Bu eleştirilerinin yanı sıra milliyetçilik ve sosyal devlet kavramları üzerinde de değerlendirmelere rastlanacaktı.

86 "Prof. Onar," *Düşünen Adam*, 5 Temmuz 1961, Sayı: 27, 7-11.

87 "Düşünen Adam'dan Mektup," *Düşünen Adam*, 20 Eylül 1961, Sayı: 38, 3.

88 "Türkeş'in Gürsel'e Mektubu," *Düşünen Adam*, 1 Şubat 1962, Sayı: 57, 14.

89 "Maksatlı Saçmalar," *Düşünen Adam*, 1 Mart 1961, Sayı: 61, 21.

90 "Kurucu Meclis," *Düşünen Adam*, 11 Ocak 1961, Sayı: 2, 4.

91 "Temsilciler Meclisi, Asıl Mesele Anayasa Yapmak," *Düşünen Adam*, 3 Şubat 1961, Sayı: 5, 5-9. Kurucu Mecliste bu konuda yapılan müzakereleri sayfalarına alan dergiye göre, Muammer Aksoy halkın kabul edemeyeceği bir laiklik anlayışında ısrarcı olmuş, CKMP, Ahmet Oğuz ve Mehmet Altınsoy vasıtasıyla müdahale ederek temsilcileri uyarmıştı. Altınsoy vatandaşlara dini yayım hürriyeti verilmesini savunmuştu. "CHP'nin Laiklik Anlayışı," *Düşünen Adam*, 19 Nisan 1961, Sayı: 16, 6.

Dergi milliyetçilik konusunun gündeme gelmesi üzerine MBK başkanının da görüşlerini almış, Gürsel'in de milliyetçilik ilkesinin anayasada yer almasının doğru olacağına dair bir beyanatını yayımlamıştı.⁹² Bu düşünceye göre Anayasa tasarısının genel esaslar bölümünün ikinci maddesi eleştiriyi hak etmekteydi. Hazırlanan maddede “Türkiye Cumhuriyeti, demokratik ve laikdir. İnsan hak ve hürriyetlerine çalışma ve sosyal adalet ilkelerine dayanır” ifadesi yer alırken komisyon raporunda bu madde “*Türkiye Cumhuriyetinin vasıfları 4 prensip içinde ifade edilmiştir*” başlığı altında izah edilmiş ve Türkiye Cumhuriyeti demokratik, laik, hürriyetçi ve sosyal bir devlettir şeklinde yazılmıştı.⁹³ Hâlbuki 1924 Anayasasında milliyetçilik ifadesi bulunuyordu.⁹⁴ Yeni Anayasada milliyetçilik ifadesinin bulunmamasının büyük tehlikeye yol açacağını yazan dergi “*gelecekteki iktidarların maarif vekillerinden herhangi birisi, mesela, milliyet aleyhtarı bir programın tatbikine kalkışsa, nasıl mani olunacak?*” diye sormakta ve sosyalist bir partinin iktidarından ve yapacaklarından endişe etmekteydi.⁹⁵ Aslında derginin vurgulamak istediği buydu. Hazırlayanların dünya görüşleri anayasaya sol ve sosyalist bir hava olarak yansımıştı. Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu Başkanı Enver Ziya Karal'ın “*müfrit sağcı ya da müfrit solcu temayüllere tasarıda hiçbir surette yer verilmemiştir*” şeklindeki açıklamasından tasarının sağa tamamen kapalı, ancak sola sosyalizme uzanan her türlü düşünceye açık olduğu anlaşılmıştı.⁹⁶ Sosyal adalet ve sosyal devlet ifadelerinin yeterince açık olmadığını ve devlet sosyalizmine giden yolun önünün açıldığını yazan dergi, bu gelişmelerin tepkisiz kalmadığını söylemeden geçmeyecekti. Cevdet Perin, demokrasi kelimesinin sosyal denge anlamını da içerdiği için Anayasaya fazla olarak sosyal kelimesini ilave etmeye lüzum olmadığını söylemiş ve “*Hele milliyetçi kelimesini kabul etmeyip de sosyal kelimesinde ısrar etmek, büsbütün tehlikeli bir yoldur*” demişti.⁹⁷ Kurucu Meclis'te bulunan sağ görüşteki temsilciler de milliyetçilik kavramının anayasada yer almasını savunurken, ortaya çıkan boşluktan tehlikeli ideolojiler faydalanacağı düşünülüyordu.⁹⁸ CKMP'liler ve CHP'nin Anadolu'dan gelmiş üyeleri, vatanseverlik duygularıyla anayasanın “eksik ve çok hatalı taraflarını” göstermişlerdi. Fakat CHP'nin önde gelen temsilcilerinin parti disiplini gerekçesiyle milliyetçilik konusunda

92 “Hadiseler Karşısında,” *Düşünen Adam*, 7 Nisan 1961, Sayı: 14, 3.

93 Anayasa Komisyonunun hazırladığı rapor için bkz: Kazım Öztürk, *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Temel Metinler*, cilt 1, (Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1966), 463.

94 1924 Anayasasına “milliyetçilik” ifadesi 1937 yılında eklenmişti. Ayrıntılı bilgi için bkz: “Teşkilatı Esasiye Kanununun Bazı Maddelerinde Değişikliğe Dair Kanun”, Kanun No: 3115, Kabul Tarihi: 05 Şubat 1937, *Resmî Gazete*, Sayı: 3533, 13 Şubat 1937, 1.

95 “Anayasa,” *Düşünen Adam*, 24 Mart 1961, Sayı: 12, 5.

96 “Nice Aylardan Sonra,” *Düşünen Adam*, 7 Nisan 1961, Sayı: 14, 4.

97 Cevdet Perin, “Tehlikeli Yollar,” *Düşünen Adam*, 12 Nisan 1961, Sayı: 15, 26.

98 Derginin sosyal devlet ve milliyetçilik konularında en çok eleştirdiği isim Anayasa Komisyonu Sözcüsü, “CHP'nin pek muteber siması, 27 Mayıs'tan sonra profesör olan öğretim üyesi Muammer Aksoy”du. Aksoy'a göre milliyetçilik bütün millete mal olmuş olduğu için tasarıda yer almamalıydı. “Anayasa Müzakereleri,” *Düşünen Adam*, 12 Nisan 1961, Sayı: 15, 5.

gelecek itirazları engellediği görülmüş ve sosyal devlet ifadesinin sosyalizm kapısını açtığına tehlikenin anayasaya milliyetçilik ifadesinin eklenmesiyle önleneyeğine inanılmıştı. Anayasa’da milliyetçilik maddesinin olmasını savunan isimlerin çabaları dergide uzun bir şekilde anlatılmış ve övülmüştü. Bu isimler CKMP temsilcileri olan Mehmet Altınsoy, Abdülhadi Toplu ve Sadrettin Tospi idi.⁹⁹

Yeni anayasa metni üzerinde görüşmeler sürerken, seçim sistemi ve seçmen yaşı meselesi de tartışılmıştı. Bu meselenin CHP için çok önemli olduğunu iddia eden *Düşünen Adam* dergisi, konunun altında yatan nedenleri incelediği birçok yazı kaleme almıştı. Seçmen yaşının düşülerek 18 olarak kabul edilmesinin sosyal bünyede derin yaralar açacağını iddia etmişti. Bu yaştaki gençlerin hiçbirisi 1950 öncesini ve CHP’nin icraatları hakkında fikir sahibi değildi, CHP’yi sadece DP döneminin mağduru, demokrasi, basın özgürlüğü ve hürriyetlerden başka bir amacı olmayan bir parti olarak öğrenmişlerdi. Üstelik DP’ye karşı girilen öğrenci olaylarında rol oynadıkları için CHP’yi destekleyecekleri düşünülüyordu.¹⁰⁰ Seçimler meselesinde CHP’li bazı temsilcilerin başka teklifleri olduğu iddia eden dergi, halktan özellikle köylüden yeterli destek bulamayan CHP’nin okuma yazma bilmeyenlerin oy kullanmamasını teklif ettiğini iddia etmişti.¹⁰¹

3. Eski Dönemin Eleştirisi

Düşünen Adam’ın tüm sayılarından elde edilen genel eğilime göre dergi, CHP’yi ve dünya görüşünü beğenmemektedir. Partinin, 1950 öncesindeki icraatları ve uygulamaları çeşitli vesilelerle ele alınmakta ve eleştirilmektedir. 27 Mayıs Darbesi’nin dergi tarafından sahiplenildiği ve huzuru getirdiği için takdirle karşılandığı ifade edilmişse de dergide yer alan CHP karşıtlığı nedeniyle yaşanan darbenin sorumlusunu arama çabası vardı. Cevdet Perin’e göre milli irade ile iş başına gelen DP Hükûmetinin, muhalefetin yalan ve iftira makinesi karşısında soğuk harbe dayanamayarak yolunu şaşırdığı, gayesinden uzaklaşıp çöktüğü ifade edilmiş, yaşananlardan CHP sorumlu tutulmuştur.¹⁰²

Yazılan çeşitli makalelerde eski döneme ilişkin değerlendirmeler yapılmış, ideal muhalefet partisinin görevleri anlatılmıştı. Muhalefetin vazifesi memleketi düşünmek olmalıydı. Perin’e göre “*muhalefet partileri, memleket idaresinde iktidara yardımcı olmakla mükellef bulunduklarını*

99 “Anayasa Müzakereleri,” *Düşünen Adam*, 12 Nisan 1961, Sayı: 15, 5. Dergi, 1924 Anayasasına milliyetçilik maddesini koyan Atatürk’ün partisi CHP’nin temsilcilerini ve daha önce milliyetçilik lüzumludur, anayasaya girmelidir şeklinde açıklamalar yapan ama sonra sessizliğe bürünen YTP Genel Başkanı Ekrem Alican’ı eleştirmişti. “Milliyetçilik, Şekil de Arıyorlar,” *Düşünen Adam*, 24 Mayıs 1961, Sayı: 21, 8.

100 “Kurucu Meclis, 18 Yaş Oyu!,” *Düşünen Adam*, 31 Mart 1961, Sayı: 13, 10.

101 “Temsilciler Meclisi, Seçimler ve Seçmenler,” *Düşünen Adam*, 17 Mart 1961, Sayı: 11, 6.

102 Cevdet Perin, “61 Ruh,” *Düşünen Adam*, 17 Mayıs 1961, Sayı: 20, 17.

bilmezler, aşırı hareketlerin büyük zararlar doğurabileceğini düşünemeyecek kadar kendilerini ihtirasa kaptırırlarsa o zaman vazifelerini yapmamış sayılırlar” diyerek DP’nin iktidar olduğu dönemin CHP’sini işaret etmişti.¹⁰³

Düşünen Adam dergisi 27 Mayıs Darbesi’ni sahiplenerek, “üniformalı inkılapçılar” adını verdiği askerlerin parti ayrımı yapmaksızın tüm vatandaşlara huzur ve adalet getireceğine inanmıştı. Bu nedenle CHP’nin darbeye sahip çıkmasını, hürriyeti sadece kendisine istemesini doğru bulmamıştı. 27 Mayıs’ın hareket noktasının kardeş kavgasını ortadan kaldırmak ve birlik havası temin etmek olduğunu yazan dergi, CHP’nin bu havayı bozan girişimlerde bulunduğunu iddia etmişti. Yeni anayasanın hazırlandığı ve seçim sisteminin tespit edildiği aşamada, CHP’nin eski DP’li vatandaşlara siyasi yasak getirmek istemesini CHP’nin halktan kopuk olan zihniyetinin değişmediği şeklinde yorumlamıştı.¹⁰⁴ Gökhan Evliyaoğlu, DP döneminde CHP’nin millet ve milli irade kelimelerini ağızlarından düşürmediğini ancak halka dayanarak iktidara gelme ümitleri kalmadığı için halka cephe aldıklarını iddia etmiş ve üniformalı inkılapçıların tarafsızlıklarına güvendiklerini yazmıştı.¹⁰⁵ Kendine yakın olan partiye oy vermeyenleri kültürsüzlükle itham etmenin Türk aydınının genel problemi olduğu dile getiren Orhan Günday’a göre, ilim adamlarının ve münevverlerin Türk köylüsünün yaşam seviyesini yükseltmek için kafa yorması gerektiğini, vatandaşların memleketin geleceğini liyakatle düşündüğünü ifade etmişti.¹⁰⁶

Türkiye’de insan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik düzenin kurulması düşüncesi dergide sık sık yer almaktaydı. Zeki Sofuoğlu, Türk halkının batılı manada demokratik hak ve hürriyetleri kesin teminat altına alan gerçek bir hukuk düzeninde, ilim, teknik, iktisat yönlerden kalkınmak ve kuvvetli, kudretli bir hale gelerek insanca yaşamak istediğini yazmakta ve toplumumuzun iki asra yakın bir zamandan beri içine düştüğü manevi buhran ve kuraklıktan kurtulmak, kendi öz benliğine, kendi manevi değerlerine sınıksız bağlanıp sarılmak, bu suretle tarihi şuura dayanan milli ahlakîyatını tekrar yükseltmek, ona saygı ve itibar sağlamak istediğini ifade etmişti. Yeni Anayasadan beklentinin ve ümidin sebebi buydu.¹⁰⁷ Farklı dünya görüşlerine sahip olan insanları siyasetten uzaklaştırmanın doğru olmadığını düşünen Sofuoğlu’na göre geniş kitleleri gerilikle suçlamak devlete ve aydınlara hiçbir şey kazandırmayacaktı. Bir kısım memleket çocuklarını üvey evlat gibi görüp göstermeye, şüphe ve tereddütler yaratıp umumi efkârı bulandırmaya kimsenin

103 Cevdet Perin, “Nasıl Bir Muhalefet,” *Düşünen Adam*, 19 Ocak 1961, Sayı: 3, 19.

104 “CHP Değişmeyen Zihniyet,” *Düşünen Adam*, 31 Mart 1961, Sayı: 13, 20.

105 Gökhan Evliyaoğlu, “Çoğunluk Cahil, Öyle mi?,” *Düşünen Adam*, 7 Nisan 1961, Sayı: 14, 13.

106 Orhan Günday, “Vatandaş ve Yarı-Aydınlık,” *Düşünen Adam*, 26 Ekim 1961, Sayı: 43, 9; “Olmaz Mı?,” *Düşünen Adam*, 3 Mart 1961, Sayı: 9, 24.

107 M. Zeki Sofuoğlu, “Bu Millet Ne İstiyor?,” *Düşünen Adam*, 24 Mayıs 1961, Sayı: 21, 25; Derginin yazarlarından M. Zihni Hızal, batı dünyasına ait kültür unsurlarını benimseyenleri eleştirmekte, yılbaşı kutlamayı bile doğru bulmamaktadır. M. Zihni Hızal, “Yılbaşı Rezaleti,” *Düşünen Adam*, 10 Ocak 1962, Sayı: 54, 17.

hakkı ve yetkisi olmadığı dergide dile getirilmiş ve halka tepeden bakan aydınları eleştirmişti.¹⁰⁸ Türk sağ literatüründe yaygın bir şekilde Batılılaşmış aydınların yozlaşmış-yabancılaşmış olduğu ifade edilirken, halk temiz, iyi niyetli olarak düşünülmüştü. Dolayısıyla her bakımdan iyi özelliklere sahip olan Anadolu halkının temsilcisi seçkinler ve CHP olmayacaktı.¹⁰⁹

Düşünen Adam dergisi, halktan uzak duran aydınların varlığını memleket için büyük bir problem olarak görmekteydi. Türkiye'nin kalkınamayışının esas sebebini ise memleketçi aydınların azlığına bağlamaktaydı. Memleket sorunlarını bilen ve toplum yararını şahsi menfaatlerin üstünde tutan fikir sahibi aydınlar olmadıkça, güzel yarınlar ummak boş bir hayaldi. Dergiye göre topluma yabancılaşmış bir aydın problemi ve yanlış batılılaşmadan kaynaklanan bozulma, gelişmenin önünde bir engeldi.¹¹⁰

4. Düşünen Adam'ın Komünizm Algısı

1960'ların sonundan itibaren hızla kitleselleşen sola karşı, devlet güçlerinin yapamadığı halkı bilgilendirme ve gençleri bilinçlendirme görevini sağ kesimin aydınları bir görev olarak kabul etmişti. Muhafazakâr dünya görünüşe göre, millî, dinî, ahlakî süzgeçlerden geçirilerek yerlileştirilmemiş modernliğin kaçınılmaz olarak manevî bir boşluğa yol açacağı, o boşluğun da yabancı bir değere ve ateizm olarak teşhis edilen komünizme yol açacağı düşünülmüyordu. Gençler arasında kolayca yayılan komünizm mutlak kötülük ve hastalık olarak tabir ediliyordu. Düşünen Adam dergisi, komünistlerin kültür-eğitim faaliyetleriyle "hümanist", "Kemalist" veya "ılımlı solcu" kisvesine saklanarak eğitim kurumlarına sızdıklarını ve milli manevi değerleri aşındıran bir beyin yıkama faaliyetini sürdürdüklerini düşünüyordu. Basın-yayın faaliyetlerinin de komünizme alet olduğunu düşünen Cevdet Perin, edebiyat ve sanat yoluyla komünistlerin gençlere ulaşmaya çalıştığını yazmış, gazete patronlarını da komünist isimleri istihdam ettiği için eleştirmişti.¹¹¹

Türkiye gibi istikrarsız ve sık sık buhran geçiren ülkelerin komünizm propagandasına açık olduğunu düşünen Peyami Safa, sihirli formüllerle, tatlı gelecek vaatleriyle gençlerin kandırıldığını yazmaktaydı. Safa'ya göre Türkiye'de yapılmak istenen, Marksizm'in veya sol düşüncenin fikri mücadelesi değil, doğrudan doğruya Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nin (SSCB) yıkıcı ve bölücü faaliyetleriydi. "*Bizdeki solcuların da fikişsel bir altyapısı olmadığı*" için yazara göre yapılan iş rakiplerini arkadan vurmak, aleyhlerine iftira propagandaları yapmak Sovyet Rusya'ya sempati, ABD'lilere nefret uyandıran telkin bahaneleri bulmaktan ibaretti.¹¹²

108 Zeki Sofuoğlu, "Münevver İstibdadı Mı?," *Düşünen Adam*, Sayı: 29, 19 Temmuz 1961, 15.

109 Tanıl Bora, *Cereyanlar; Türkiye'de Siyasi İdeolojiler*, (İstanbul: İletişim Yayınları), 287.

110 A. Okçuoğlu, "Fikirsiz Aydınlar," *Düşünen Adam*, 14 Haziran 1961, Sayı: 24, 19.

111 Cevdet Perin, "Bu Toprağın Çocukları," *Düşünen Adam*, 10 Mart 1961, Sayı: 10, 13.

112 Peyami Safa, "Marksist, Komünist ve Ajanları," *Düşünen Adam*, 10 Mayıs 1961, Sayı: 19, 11.

Evliyaoğlu'na göre Türkiye'deki komünistler, rejimi dejenere etmeye çalışıyor, kendisine ve ideolojisine karşı çıkan manevi kuvvetlerle, siyasi otoritelerle dinle mücadele ediyor, milletin en sağlam kalesi olan ordu ile halkın arasını açmaya çalışırken, ütöpik bir sosyal adalet sloganını kullanıyorlardı.¹¹³ Yerli komünistler, milli birlik ve kardeşliğin en tehlikeli sabotajcılarıydı. Ülkedeki komünist tehlike konusunda MBK'nin bilgisi olduğuna inanan dergi, bu amaçla Alpaslan Türkeş ve Sıtkı Ulay'ın zamanında uyarılar yaptığını ifade etmişti. Dergiye göre kızıklar, 27 Mayıs'tan önce halk arasında başlayan siyasi düşmanlığın daha çok artması ve memleketin sürekli bir huzursuzluk havası içinde kalması için çalışıyorlardı. MBK Başkanı Gürsel'in vatandaşlar arasında kardeşlik ortamını tesis etmek için ilan ettiği kardeşlik haftasını yayımlarıyla baltalayanların gazeteciler olduğunu yazan dergiye¹¹⁴ göre edebiyat ve gazetecilik altında yapılacak kızıl propaganda ve komünist tehlike karşısında Türk basınının büyük kısmının duyarsız olduğunu yazmıştı. Fakat Son Havadis başta olduğu halde, Yeni Sabah, Kudret, Tercüman gazeteleri Toprak ve *Düşünen Adam* dergilerini bu hükmün dışında tutmak lazımdı¹¹⁵. Komünist tehlikeyi önemsemeyen gazete ve dergiler toplumu aydınlatma görevini yapmadıkları gibi, işlerini hassasiyetle yapmak isteyenlere de engel olmuşlardı. Nitekim bazı gençler tahrik edilmişler ve Son Havadis gazetesi aleyhine bir nümayiş yapmışlardı. Gençleri tahrik ederken kullandıkları delil ise Son Havadis mensuplarının eski DP taraftarı oldukları iddiası idi.¹¹⁶ Dergiye göre komünist tehlikeye duyarsız gazetelerin, komünizmi lanetleyen ve protesto eden nümayiş ve mitinglere yaklaşımı da oldukları sorunluydu. Çünkü dergi, gaffet içindeki gazete patronlarının himayesindeki gazetelerde seslerini duyuran, propaganda yapan komünistlerin iç cepheyi çökertmek için çalışırken, milliyetçi gençlerin gerici olarak dışlandığını düşünüyorlardı.¹¹⁷

İkinci Dünya Savaşından sonra büyük bir değişim yaşayan Türkiye'de büyük bir manevi buhran yaşadığı iddia edilmişti. Çünkü Türkiye değerlerinden uzaklaştırılmaya çalışılıyordu. Değerlerinden koparılan bir toplumun SSCB'nin tuzağından kurtulması mümkün değildi. Memleketin

113 Gökhan Evliyaoğlu, "Su Uyur, Komünist Uyumaz," *Düşünen Adam*, 10 Mart 1961, Sayı: 10, 7.

114 "Milli Birlik Düşmanları," *Düşünen Adam*, 14 Haziran 1961, Sayı: 24, 8. Derginin işaret ettiği isimler Aziz Nesin ve İhsan Ada idi. Adı geçen isimler, 27 Mayıs hareketinin sebebini sosyal adaletin tesisini olarak gösteriyorlar ve Türk ordusunun müdahalesini bir çeşit sınıf mücadelesi gibi yorumluyorlardı. "Beklenen Netice," *Düşünen Adam*, 14 Haziran 1961, Sayı: 24, 8.

115 "Maskeler Aşağı," *Düşünen Adam*, 14 Haziran 1961, Sayı: 24, 9; Derginin sahibi olan isimler aynı zamanda Son Havadis gazetesini de çıkarıyorlardı. 27 Mayıs'tan sonra gazeteyi yepyeni bir hüviyetle çıkarmağa devam eden Gökhan Evliyaoğlu ve Hami Tezkan komünizme karşı giriştikleri mücadelede söz sahibi olmaya çalışıyorlardı. Antikomünizm konusunda ölümüne kadar Peyami Safa'nın da Son Havadis ve *Düşünen Adam*'da yazıları çıkacaktı.

116 "Gaffletekiler," *Düşünen Adam*, 14 Haziran 1961, Sayı: 24, 9.

117 Yapılan protesto mitingleriyle ilgili olarak dergide birçok haber yer almaktadır: "Komünizmi Telin Yürüyüşü," *Düşünen Adam*, 3 Mayıs 1961, Sayı: 18, 8-11, "Büyük Miting Vakarı İçinde Geçti," *Düşünen Adam*, 4 Ocak 1962, Sayı: 53, 11, "Komünizmi Telin Mitingi, Veyl Komünistlere," *Düşünen Adam*, 10 Ocak 1962, Sayı: 54, 18-19.

varlığını korumada ve vatan topraklarının muhafazasını sağlamada esas faktör olan manevi değerlerin bir yana itilip unutulmasını sağlamak için basının bazı kalemlerinin çalışmasından şikâyet edilmekteydi. Hâlbuki manevi değerler, memleketin ayakta durması için çok gerekliydi. Ancak milli değerleri ve dini bilgileri halka vermek için yapılan teşebbüsler ise irtica eleştirilerine muhatap olmaktaydı.¹¹⁸ Bu iftiraları atanlar komünist veya onlara hizmet eden işbirlikçilerdi.¹¹⁹ Bu isimler sosyal gelişmelerin eşliğinde olan Türkiye'nin yeni müesseselerde önemli pozisyonlarda bulunuyorlar ve yakın bir gelecekte “*grev-lokavt*” kanun tasarısı görüşülürken, komünist tahriklerin daha da çoğalacağı tahmin ediliyordu.¹²⁰ Evliyaoğlu, içimizdeki komünistlerin Türkiye'nin Batı dünyası ile ilişkilerini bozmak istediklerini iddia etmişti. ABD Hükûmetinin Türkiye'ye her yıl yaptığı yardımının azlığını bahane ederek, Batı aleyhtarlığı yaparak SSCB'nin yardım edeceğini umanlar olduğunu düşünen yazara göre hür dünya düşmanlığına karşı hükûmet susmamalıydı. Ayrıca Türkiye'de hiçbir hükûmet, hür dünyaya sırt çevirip Rusya'dan yardım talep edemezdi, Türkiye hür dünyayı terk etmeyecekti.¹²¹

5. Dış Politika

Düşünen Adam dergisi iç politika ve yerli meselelere ağırlık verse de mutlaka her sayıda dış politika ilgili haberler de yayımlanıyordu. Bir kısmının tercüme olduğu anlaşılan yazıların yanı sıra Türkiye'yi ilgilendiren konularla ilgili olarak köşe yazıları hazırlanmış ve derginin yayım politikasını destekleyecek şekilde yayımlanmıştı. Komünizm aleyhtarlığının basın dünyasındaki önemli destekçisi olan dergi, dış politikada Türkiye'nin ABD ile ittifakının devam etmesini desteklemişti. Bu nedenle ABD ile ilgili birçok habere yer verilmişti. Ocak 1961'de göreve başlayan ABD Başkanı John F. Kennedy'nin hikâyesine 3 sayfa yer verilmişti. Doğumu, eğitimi, ailesi ve çalışmaları uzun bir şekilde anlatılmış, dış politikada onu bekleyen sorunlar izah edilmiş, özellikle SSCB'ye karşı hür dünyanın beklenti içinde olduğu yazılmış, dini inancını nasıl yaşadığı konusu bile detaylı şekilde verilmişti.¹²² SSCB'nin sinsî faaliyetlerine karşı hür dünyanın güvencesi olarak görülen

118 Ahmet Sevinç, “Kovadis,” *Düşünen Adam*, 29 Kasım 1961, Sayı: 48, 31.

119 “Dr. Tevetoğlu, Müfrit Yok İfrit Var,” *Düşünen Adam*, 4 Ocak 1962, Sayı: 53, 11.

120 Aclan Sayılğan, “Ne Zaman Uyanacağız!,” *Düşünen Adam*, 12 Nisan 1962, Sayı: 67, 7; Galip Erdem, vatan haini olduğunu düşündüğü komünistlerin davalarına bakacak “İhtisas Mahkemeleri'nin kurulmasına ihtiyaç olduğunu, farklı usullerle çalışan, alışılmadık şekilde propaganda yapan komünistlerin fark edilmeleri ve her türlü faaliyetini tanıyacak donanımda hakim ve savcılardan kurulacak ihtisas mahkemelerinin gerekli olduğunu düşünmektedir. Galip Erdem, “Komünizmle Mücadele ve İhtisas Mahkemeleri,” *Düşünen Adam*, 22 Mart 1962, Sayı: 64, 9.

121 Gökhan Evliyaoğlu, “Zorba-Sosyalistler Hayal Kırıklığına Uğradılar,” *Düşünen Adam*, 10 Ocak 1962, Sayı: 54, 7; ABD yardımının azalmasının sebebinin hükûmetin hazırladığı iktisadi program olduğunu düşünen yazar devletçi bir mantığın ürünü olan Devlet Planlama Teşkilatının iş sahalarında sarsıntıya yol açtığını iddia ediyordu. Gökhan Evliyaoğlu, “Batı Aleyhdarlığının Çürük ve Kasıtlı Mesnetleri,” *Düşünen Adam*, 14 Aralık 1961, Sayı: 50, 7.

122 “Kennedy Başkanlığı Devralıyor,” *Düşünen Adam*, 19 Ocak 1961, Sayı: 3, 25.

ABD'nin ordusunun gücü ve faaliyetleri dergide övücü bir üslup ile anlatılmaktaydı. Akdeniz'deki ABD 6. filosuna ait gemilerin Türkiye'yi ziyaretleri dergi tarafından memnuniyetle karşılanmış, müttefiklik duygusunu canlanmasına katkıda bulunduğu ifade edilmişti.¹²³ Kennedy'nin yaptığı ilk açıklamaların müttefikleri arasında sevinçle karşılandığını, bütün hür memleketler kendilerini büyük bir korku duygusundan kurtulmuş hissettiğini, hatta Türkiye'de de kamuoyunun sevinç ve takdirine tercüman olduğunu düşünmektedir.¹²⁴

1960'ların başında ABD ile SSCB arasında yaşanan uzaya çıkma yarışı Türkiye'de de takip edilmişti. *Düşünen Adam* dergisi iki ülkenin çalışmalarını ve başarılarını karşılaştıran yazılar yayımlamıştı. Dergiye göre ABD'li astronot Alan Shepard'ın başarısı dünyada derin bir hayranlık bırakmıştı. Ayrıca SSCB'nin yaptığı gibi gizli yapılmayan ilmi çalışmaların, yalnız bir ideolojiyi kutsamak için değil, insanlığın ilerlemesine yardım edecek teknolojik ilerlemeleri temin etmek için çalışan ABD'nin başarısının Türkiye'de komünistlerin bile takdirini kazandığı ifade edilmişti.¹²⁵ Evliyaoğlu, SSCB'nin uzay çalışmalarının yalan olduğunu, gizli yapılan ve doğrulanmayan haberlere kimsenin inanmadığını ifade etmişti.¹²⁶ Aynı konuda bir yazı kaleme alan Mahmut Kurtuldu, neden ABD'yi desteklediklerini şöyle izah etmişti: “İnsan haysiyet ve şerefini hiçe sayan, hükmü altına aldığı talihsiz milletleri maddi ve manevi hiçliğe mahkum etmekten çekinmeyen Rusya'nın karşısında tanrı inancında birleşmiş, şeref ve haysiyet sahibi hür insanlardan mürekkep orduların liderliğini yapan Amerika'nın hakkın müdafisi olduğu artık münakaşa üstü bir keyfiyettir. İşte böyle olduğu içindir ki Ruslardan pek kısa bir müddet sonra Amerikalıların fezaya insan gönderip sağ ve salim getirmeleri olayını, ilim bakımından olduğundan daha fazla, hak cephesinin zaferi olarak alkışlamak ve sevinmek icap eder”.¹²⁷

ABD ile her konuda işbirliğinin gerekli olduğuna inanan *Düşünen Adam* dergisi, dönemin başbakanı İsmet İnönü'nün SSCB ile ilişkileri geliştirme konusunda yaptığı girişimleri doğru bulmamıştı. SSCB'den alınacak herhangi bir ekonomik yardımın Türkiye için çok şeye mal olacağını düşünen Kamil Turan, Rusların geçmişten itibaren Türklere husumet beslediği için SSCB ile gerçek dostluk ilişkisinin pek mümkün olmadığını iddia etmişti.¹²⁸ SSCB düşmanlığı ile uyumlu olarak Türk milliyetçisi olduğunu ifade eden *Düşünen Adam* dergisi, yurt dışında yaşayan Türkler konusuna da ilgi duymuştu. Türk dünyasından gelen bazı öğrencilerin İstanbul'da düzenlediği etkinlikleri,

123 “6.Nci Filo, Kapaktaki Konu,” *Düşünen Adam*, 31 Mart 1961, Sayı: 13, 14.

124 “Kennedy,” *Düşünen Adam*, 26 Nisan 1961, Sayı: 17, 33.

125 “Hür Dünyada Sevinç,” *Düşünen Adam*, 10 Mayıs 1961, Sayı: 19, 28.

126 Gökhan Evliyaoğlu, “Deliliğin Süratini Değil, Aklın Hızını Seviyoruz,” *Düşünen Adam*, 10 Mayıs 1961, Sayı: 19, 13.

127 Mahmut Kurtuldu, “Manevi Cephenin Zaferi,” *Düşünen Adam*, 17 Mayıs 1961, Sayı: 20, 25.

128 Kamil Turan, “İnönü-Hurutcef Dostluğu Mu?,” *Düşünen Adam*, 14 Aralık 1961, Sayı: 50, 13.

folklor gecelerini haber yapan dergi, Türk kamuoyunu bilgilendirerek, esir milletlerle ilgilenilmesi ve gündem olması için çabalamıştı.¹²⁹ Özellikle SSCB ve sosyalist yönetimin altındaki Türklerin durumu derginin ilgi alanına girmektedir. Türkiye'deki Türkistanlı gençler adına Ziyaeddin Babakuran tarafından dergide bir yazı kaleme alınmıştı. Türk basınından ve yazarlarından esir Türk ülkelerin insan hakları problemi, hürriyet ve milletlerin bağımsızlıklarının gerçekleşmesi ve Çin Rus emperyalizminden kurtulması amacıyla yakından ilgilenmelerini, Türkiye ile ırk, dil, din, kültür ve örf adet birliği bulunan diğer Türklerin (Türkistan, Sibiry, İdil-Ural, Kuzey Kafkasya, Kırım ve Azerbaycan Türkleri) hakkında gazete ve dergilerin sütunlarında yer vermelerini, Batı dünyasının basınının gösterdikleri ilgilerin hiç olmazsa yarısı kadar ilgi göstermelerini talep etmişti.¹³⁰ Batı dünyasında “*esir milletler haftası*” adı altında SSCB ve sosyalist blokta bulunan ülkelerdeki Türkler için dayanışma günleri düzenlendiğini yazan dergi, ABD'nin ücra şehirlerinde bile kutlanan hafta için Türk Hükûmetinin bir şey yapmamasını eleştirmiş, Türkiye'de yapılacak benzer bir organizasyonun ülkenin psikolojisine çok iyi geleceğini ifade etmişti.¹³¹

Dergi, Türk dışişleri teşkilatının mazlum milletlerin yanında durmaya başlamasını takdirle karşılamıştı. 27 Mayıs'tan sonra Türk dış politikasının ana prensibi haline gelen istiklal için çarpışan milletlerin kendi geleceklerini tayin etmeleri kararının bir örneği olarak Türkiye'nin BM'de Asya-Afrika grubunun Cezayir hakkındaki karar tasarısı lehinde oy kullanmasını (NATO ve müttefikler arasında tepki yapmış olmasına karşın) doğru bir hareket olarak destekleyen dergi, benzer girişimleri yüksek milli menfaatlerimizi zarara sokmadan, ittifak ve dostluklarımızı sürdürerek ve NATO müttefiklerimizle aramızda soğuk rüzgârların esmesini önleyerek yapabileceğimizi düşünmekteydi.¹³²

6. Düşünen Adam'ın Perspektifinden Rakipleri

Haftalık haber dergisi olarak çıkan Düşünen Adam, basında kendisinden daha kıdemli olan Akis ile birçok konuda tartışma yaşamıştı. Farklı dünya görüşlerine sahip iki derginin sayfalarına yansıyan polemikler en çok Düşünen Adam'da yayınlanmış, dergi, Akis'in birçok haber ve yorumunu eleştirmişti.

129 Muallimler Birliği tarafından hazırlanan konferansta Prof. Dr. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Doğu Türkistan hakkında bir konferans vermişti. Fındıkoğlu, konuşmasında “esaret altındaki kardeşlerimize de yakın alaka göstermemiz gerektiğini” söylemişti. “Dernekler, Doğu Türkistan,” *Düşünen Adam*, Sayı: 1, 5 Ocak 1961, 24.

130 “Türkiye'deki Türkistanlı Türk Gençlerinin Esir Milletler Haftası Beyannamesi,” *Düşünen Adam*, 12 Temmuz 1961, Sayı: 28, 14.

131 “Esir Milletler Haftası, Ya Biz Ne Yapıyoruz?,” *Düşünen Adam*, Sayı: 29, 19 Temmuz 1961, 29; C.K. “Yugoslavya Türkleri,” *Düşünen Adam*, 15 Şubat 1962, Sayı: 59, 19.

132 “Dış Politika, Cezayir ve Türkiye, Kavgacı Dostlar Arasında,” *Düşünen Adam*, Sayı: 1, 5 Ocak 1961, 17-21.

Düşünen Adam'ın yılın skandalı ve “Damat Beyin Serüvenleri” başlığıyla Akis Dergisi Genel Yayın Yönetmeni Metin Toker'in ABD'li bir kadınla ilişkisi olduğu haberini uzun süre yazması üzerine Akis, bu haberlerin balon haber olduğunu açıklamıştı.¹³³ Akis, Düşünen Adam'da yer alan yazıların, İnönü'yü zor duruma düşürmek için bilerek genişletildiğini, büyültüldüğünü ve buna karşın gerçeğe ilgisi olmadığını yazmıştı.¹³⁴

Düşünen Adam ve Son Havadis'i yayımlayan Gökhan Evliyaoğlu ve Hami Tezkan'ı çömez olarak niteleyen Akis, onların heyecanlı hareketleriyle AP'ye zarar verdiklerini iddia ediyordu.¹³⁵ Akis, kaleme aldığı bir yazıda, eski DP'nin tabanına hitap eden yayın organlarının Kayseri cezaevinde bulunan eski DP'li mahkûmlara büyük sıkıntı verdiğini açıklıyordu. Akis, AP'yi fanatikçe destekleyen Evliyaoğlu-Tezkan gibi gazetecilerin zaman içinde bütün sınırları aşarak az zamanda hem kendilerine hem de kendilerini destekleyenlere eziyet vereceklerini düşünüyordu.¹³⁶ Akis, Evliyaoğlu'nun gazetecilik anlayışının duygu istismarcılığından başka bir özelliğe sahip olmadığını yazarken, büyük iddialarla faaliyete başlayan Son Havadis gazetesinin idelerinin bir kamyon kasasının dolduracak kadar çok olduğunu iddia etmişti.¹³⁷

Düşünen Adam dergisinin başından itibaren reklam alma konusunda sıkıntılı olduğu bilinmekteydi. Halk tarafından daha çok tutulmalarına karşın az reklam almaları üzerine bir açıklama yapan Evliyaoğlu, dergilerinin tarafsız olduğunu yazmış, her görüşteki insanlara açık olduğunu ifade ederek, reklam verecekleri bilgilendirmişti.¹³⁸ Reklam vermek isteyenlerin engellendiğini yazan dergi¹³⁹ rakip dergilere göre daha fazla satarak piyasada bilinir olduklarını yazmış ancak ilan alamadıklarından şikâyet etmişti.¹⁴⁰ Ancak Kim dergisi, Düşünen Adam yönetiminin telefon ile bankaları tehdit ettiğini yazmıştı.¹⁴¹

Satış meselesini rakiplerine karşı sürekli gündemde tutan Düşünen Adam dergisi, Akis ve benzerlerinin Türk milletinin manevi değerlerine hakaret etmekten çekinmeyen yayın organları olduğunu yazacaktı. 1961 seçimlerinden sonra maneviyatçı ve milliyetçi gazete ve dergilerin ırkçı,

133 “Yılın Skandalı, Sosyetenin İcabı Mı?,” *Düşünen Adam*, 5 Temmuz 1961, Sayı: 27, 18-21; “Toker Diyor Ki?,” *Düşünen Adam*, 12 Temmuz 1961, Sayı: 28, 13.

134 “Balıklar ve Alıklar,” *Akis*, 3 Temmuz 1961, Sayı: 366, 21.

135 “Gazeteler, Arabın Saçı,” *Akis*, 18 Aralık 1961, Sayı: 389, 16.

136 “AP'nin Baş Belaları,” *Akis*, 8 Ocak 1962, Sayı: 393, 7.

137 “Gazeteler, Adiyos,” *Akis*, 11 Aralık 1961, Sayı: 388, 22.

138 “Derginin Tarafsızlık İddiası Üzerine, Hadiseler Karşısında,” *Düşünen Adam* 17 Şubat 1961, Sayı: 7, 3.

139 “Resmî İlan Meselesi, Son Havadis ve Tanin,” *Düşünen Adam*, 31 Mart 1961, Sayı: 13, 30.

140 “Düşünen Adam'dan Mektup,” *Düşünen Adam*, 19 Temmuz 1961, Sayı: 29, 3; Dergi kendilerine reklam vermeyen bankaların müdürlerini eleştiren bir yazı kaleme almış, hatta yazıda tehditkâr bir üslup kullanmıştı. “Boomerang,” *Düşünen Adam*, 23 Ağustos 1961, Sayı: 34, 25.

141 “Kene Gibi,” *Kim*, 16 Ağustos 1961, Sayı: 163, 22.

Turancı ve gerici gibi iddialarla saldırı altına alındığı ifade eden Ziya Galip, Akis ve diğerlerinin “*Batılaşacağız düşüncesiyle batının ne kadar batılı olmayan rezaleti varsa onları aktarmaktan*” çekinmediğini ifade edecekti.¹⁴²

Ulus, Dünya, Hür Vatan, Cumhuriyet gibi gazetelerin AP’ye karşı düşmanca bir tavır takındıklarını yazan Düşünen Adam dergisi, Falih Rıfkı Atay ve Ahmet Emin Yalman hakkında birkaç yazı kaleme alarak, adı geçen isimlerin modasının geçtiği için okunmadığını, milli hâkimiyete düşmanlık eden bu isimlerin paşaların gölgesindeki gazetecilik faaliyetlerinin ikbal düşkünlüğünden öteye geçmediğini iddia etmişti.¹⁴³ Ayrıca yukarıdaki isimlere ilave olarak Bedii Faik’in dikta rejimi taraftarı olduğunu ve Talat Aydemir ile ilişkisini gizlemediğini yazmıştı.¹⁴⁴

Düşünen Adam, Yön dergisinin yayın hayatına başlaması üzerine, ilgili derginin yayım politikası nedeniyle yazılar kaleme almıştı. Yön’ün çıkış bildirisine imza atanların Türkiye’nin bir aydınlar istibdadı ile kurtulabileceği tezini savunmalarını hayretle karşılayan Evliyaoğlu, bu fikirlerin ne demokrasi ile ne insan hakları ile ne de modern hürriyet fikirleriyle telif edileceğini yazmıştı. Bildiriyi hazırlayanların bir kısmının aşırı solculuk propagandası yaptıkları için mahkum edilmiş bilinen insanlar olduğunu, imza atanların ise okumadan imzaladıklarını iddia etmişti.¹⁴⁵

Dergi sosyalist düşüncenin basın üzerinden propaganda yapmasına, Türkiye’nin sorunlarının sol perspektifle kamuoyuna açıklanmasına ve geleceğinde bu düşüncenin etkili olmasına kesinlikle karşı idi. Bu nedenle çeşitli gazete ve dergilerle tartışmalara girmiş, sosyalist yorumlara karşı, sayfalarında uzun açıklamalar yapmıştı.¹⁴⁶

Sonuç

1961 Anayasasının ifade hürriyetinin önündeki engelleri büyük ölçüde kaldırması basın yayım faaliyetlerini artırmıştı. Bu ortamda yeni ürünleri piyasaya veren Türk basını, haftalık haber dergileri konusunda da yurtdışındaki benzerlerini kendisine örnek alarak birçok dergi çıkartmaya başlamıştı.

Gazeteye göre sayfa sayısı daha fazla olduğu için yer sıkıntısı olmadan farklı bir üslup ile uzun yazma imkânına sahip olan dergilerin dünya görüşleri

142 Ziya Galip, “Basın Donkişotlarına,” *Düşünen Adam*, 2 Kasım 1961, Sayı: 44, 15.

143 “Okunmayan Yazarlar, Falih Rıfkı Atay ve Yalman,” *Düşünen Adam*, 5 Nisan 1962, Sayı: 66, 4.

144 “İnönü ve Malum Basın,” *Düşünen Adam*, 25 Ocak 1962, Sayı: 56, 9.

145 Gökhan Evliyaoğlu, “Cehalet Mi, Korku Mu?,” *Düşünen Adam*, 28 Aralık 1961, Sayı: 52, 7; “Yön Bildirisi (Kapak Konusu),” *Düşünen Adam*, 28 Aralık 1961, Sayı: 52, 11.

146 “Burhan Arpad’a İlk İhtar,” *Düşünen Adam*, 29 Kasım 1961, Sayı: 48, 21; “Haysiyetsizliğin Haysiyeti,” *Düşünen Adam*, 15 Kasım 1961, Sayı: 46, 20; “Kart Solcu’ya,” *Düşünen Adam*, 6 Aralık 1961, Sayı: 49, 12.

satır aralarından hissedilmekteydi. Tasarım ve sayfa düzeni konusunda rakip dergilere çok benzeyen ancak içeriği ve yorumlarıyla farklı dünya görüşüne sahip olan Düşünen Adam dergisi kendisini sağ siyasette gören milliyetçi bir haber dergisiydi. Dergi muhafazakâr ifadesini kendisi için kullanmamakta, sol ve solcu gibi ifadeleri ise bir kötü sıfat olarak görmekteydi.

Düşünen Adam dergisi, Türkiye’de sağ partileri açıktan destekleyen ilk haber dergisidir. DP iktidarında hükûmeti çok sert bir şekilde eleştiren Akis ve Kim dergilerinin karşısına çıkmak derginin varlık sebeplerinden biri olmuş, böylece dergi adı geçen rakipleriyle sık sık polemiğe girmiş, tartışmış, eski dönemde rakipsiz olan dergilere adeta hesap sormuştu. Derginin içeriği oldukça zengindir. İç politikadan anayasa tartışmalarına, antikomünizm meselesinden dış politikaya kadar birçok konu derginin sayfalarında yer bulmuş ve yorumlanmıştır.

Derginin çıkış amacı ait olduğu siyasi cephesinin sözcüsü olmak, tabanının kimliğini basın dünyasında temsil etmek, sessiz çoğunluğun dünya görüşlerini yansıtmaktı. Derginin bu zamana kadar ifade imkanı bulamadığını düşündüğü kendi camiasının sesini duyurmak istediği için yazılarının ve yorumlarının çok çeşitli olduğu görülmekte, yaşanan toplumsal değişim konusundaki endişeli olduğu eleştiri yazılardan hissedilmekteydi.

İnceleme sırasında gözlemlenen en önemli husus derginin DP’li olarak bilinmesine karşın 27 Mayıs darbesi ve askerler aleyhine herhangi bir eleştiri veya olumsuz yorum yapmamasıdır. Darbeye giden süreçte DP’nin dengesinin bozulduğunu kabul eden derginin tavrının arkasında askerden duyulan çekincenin yüksek olduğu açıktır. Üniformalı inkılapçılar adını verdiği MBK’nin Türkiye’de bozulan siyasi hayatı düzeltip yerine oturtacak yegâne tarafsız güç olduğunu düşünmektedir. Bu düşünceye inanmak isteyen dergi, yorumlarıyla MBK’yi yüceltmiş, MBK’nin demokrasiye geçiş kararını memnuniyetle karşılamış ve AP’nin kurulmasına izin verilmesine sevinmişti. Yassıda Mahkemesi ve yargılamalar hakkında tarafsız olmaya çalışan dergi yönetimi, yazılarıyla mahkemenin adaletine güvendiğini ifade etmiş ancak mahkemede DP’nin aleyhinde şahitlik edenleri eleştirmekten geri kalmamıştı. Mahkemeden çıkan idam kararlarının uygulanmaması için MBK’ye mektup yazan Alparslan Türkeş’in mektubu yayımlayan dergi Türkeş’e olan sempatisini gizlememişti.

Dergi CHP karşıtlığı ile bilinmektedir, bir tercih olmaktan ziyade bir kimlik olarak sunulan sağ siyaset taraftarlığı haber ve yorumlarda anlaşılmaktadır. Sağcıların varlık mücadelesini CHP’ye karşı savunma düşüncesi, Atatürk hariç, tüm CHP’lilere kötü ve uzak durulması gereken kimlik gözüyle bakılmasına yol açmıştır. Atatürk’ten sonra partinin bozulduğu, kötü idare edildiği, gayri millî olduğu, halkın aleyhinde çalıştığı ifade edilmiştir. 1950-1960 dönemindeki CHP muhalefetinden rahatsız olan

dergi yazarları dünya görüşleri itibariyle CHP'nin karşısında bulunsalar da dergi, mutlaka her sayısında CHP'nin eleştirecek bir tarafını bulmuş ve halktan ilgi görmeyen partinin en kısa zamanda ortadan kalkacağını iddia etmiştir. Dergi aslında bu tür söylemleriyle 27 Mayıs darbesinin hesabını, askerlere dokunmadan CHP'den sormaktadır.

1960'lı yıllarda Türkiye'de daha görünür hale gelen sosyalizm ile mücadele etmeyi en önemli vazife olarak kabul eden dergi, basın bu konudaki duyarsızlığına tepki göstermişti. Ayrıca basının en önemli gazetelerine kadar sızarak fakirlik edebiyatı altında sosyalizm propagandası yapıldığını düşünmektedir. Onlarla polemige giren dergi, sosyalistlerin tezlerini çürütmek için yazılar ve yorumlar kaleme almıştı. Türk aydınını komünizmle yeterince mücadele etmediği için eleştiren derginin verdiği tepki genel olarak birçok sağ yayımda görülen bir durumdur ve yerli, milli aydın eksikliğine bağlanmaktadır. Komünizmle mücadeleyi kendisine en önemli görev kabul eden Düşünen Adam dergisi, doğal olarak dış politikada ABD taraftarıdır. Bu özelliğini iki ülke arasında yaşanan uzaya çıkma konusundaki rekabet sürecinde de hissettirmiştir. ABD'nin SSCB'ye veya sosyalist ülkelere her konuda üstün olduğunu çeşitli örnekleriyle anlatmış, Türk Hükûmetinin dış politikasını sorgulayan veya dış politikada çeşitlilik önerenleri çok sert eleştirmiştir. Sosyalizmi bir zehir olarak gören dergi, yeni anayasada geçen sosyal devlet ifadesinden rahatsız olmuş, bu kelimenin sosyalizme kapı aralayacağından endişe etmişti. Ayrıca dergi yurtdışında yaşayan Türklerle ilgilenmeye çalışmış, özellikle SSCB'nin hâkimiyetinde kalan Türklerle ilgili haber ve yorumları yayımlayarak, Türk kamuoyunun ilgisini çekmeye çalışmıştır.

Dergi, yakın durduğu AP'yi kuruluşundan itibaren desteklemiş ancak partinin 1961 seçimlerinden sonraki politikasını isabetli bulmamıştı. AP'nin CHP ile koalisyon ortağı olmasını kerhen kabul eden dergi, Gümüşpala'nın partiyi CHP'ye yaklaştırdığını düşünmüş ve AP yönetimine sert eleştiriler getirmişti. Ali Fuat Başgil'in cumhurbaşkanlığı adaylığı sürecinde desteklenmemesini kabul edemeyen dergi, Başgil'in DP'nin mirasına sahip çıktığını düşünmektedir.

Düşünen Adam dergisi, farklı dünya görüşü ve yayım politikası ile Türk basınına renk ve çeşitlilik kazandırmış, rüşünü ispatlamaya çalışan sağ kesimin sözcüsü olmaya çalışmış, destek verdiği AP'nin faaliyetlerini halka duyurarak darbeden sonra dışlandığını iddia ettiği kesimlerin sesi olmuştu. 68 sayı boyunca yayım hayatında kalan dergi, rakiplerinden daha fazla satmıştı. Yayımda olduğu süre içerisinde yeterli reklam alamadığından şikayet eden derginin habersiz bir şekilde yayımlarına son vermesinin sebebinin ekonomik olduğunu tahmin etmekteyiz.

KAYNAKÇA

I. Resmi Yayınlar

- “6334 Sayılı Kanun ile Bu Kanunu Değiştiren 6372 Sayılı Kanunun Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun”, *Resmi Gazete*, Sayı: 10627, 12.10.1960.
- “Basın Kanunu”, Kanun No: 5680, Kabul Tarihi: 15.6.1950, *Resmi Gazete*, Sayı: 7564, 24.07.1950.
- “Basın Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun”, Kanun No: 143, Kabul Tarihi: 29.11.1960, *Resmi Gazete*, Sayı: 10672, 05.12.1960.
- “Basın Meslekinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun”, Kanun No: 5953, Kabul Tarihi: 13.6.1952, *Resmi Gazete*, Sayı: 8140, 20.06.1952.
- “Halkoyuna Sunulacak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası”, *Resmi Gazete*, Sayı: 10816, 31.05.1961.
- T.C. Kurucu Meclis, Tutanak Dergisi, 10.03.1961.
- “Matbaalar Kanunu”, Kanun No: 5681, Kabul Tarihi: 15.7.1950, *Resmi Gazete*, Sayı: 7564, 24.07.1950.
- “Neşir Yoluyla veya Radyo ile İşlenecek Bazı Cürümler Hakkındaki 6334 Sayılı Kanunun Adı ile Bazı Maddelerinin Tadiline ve Bir Madde İlavesine Dair Kanun”, Kanun No: 6732, Kabul Tarihi: 7.6.1956, *Resmi Gazete*, Sayı: 9327, 08.6.1956.
- “Milli Birlik Komitesi (14) Numaralı Tebliğ”, *Resmi Gazete*, Sayı: 10515, 30.05.1960.

II. Araştırma Eserler

- Ahmad, Feroz ve Ahmad, Bedia Turgay. *Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1976.

- Aydın, Suavi ve Taşkın, Yüksel. *1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2017.
- Bora, Tanıl, *Cereyanlar, Türkiye'de Siyasi İdeolojiler*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2022.
- Demirel, Taner, *Adalet Partisi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2017.
- Doğru, Osman, *27 Mayıs Rejimi*. İstanbul: İmge Kitabevi, 1998.
- Öztürk, Kazım, *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Temel Metinler*. cilt 1, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1966.
- Öztürk, Mehmet Utku, *1961 Kurucu Meclisi*. İstanbul: Onikilevha Yayınları, 2016.
- Sakallıoğlu, Ümit Cizre, *AP-Ordu İlişkileri, Bir İkilemin Anatomisi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1993.
- Topuz, Hıfzı, *100 Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1973.
- Toker, Metin, İnönü'nün Son Başbakanlığı 1963-1965. Ankara: Bilgi Yayınları, 1993.
- Yalansız, Nedim, *Türkiye'de Koalisyon Hükümetleri 1961-2002*. İstanbul: Büke Yayınları, 2006.
- Yıldırım, Yılmaz, *Milli Birlik Komitesi ve Siyasi Partiler Yuvarlak Masa Toplantısı Zabıtları, 31.08.1961-04.09.1961*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2021.

III. Süreli Yayınlar

Akis

Cumhuriyet

Dünya

Düşünen Adam

Kim

Son Havadis

Tercüman

Toplumsal Tarih

Ulus

IV. Makaleler

- “6.Ncı Filo, Kapaktaki Konu.” *Düşünen Adam*, 31 Mart 1961, Sayı: 13.
- A.Okçuoğlu, “Fikirsiz Aydınlar”, *Düşünen Adam*, 14 Haziran 1961, Sayı: 24.
- “Ad Konulamıyor.” *Düşünen Adam*, 28 Aralık 1961, Sayı: 52.
- “Adalet Partisi.” *Düşünen Adam*, 10 Şubat 1961, Sayı: 6.
- “Adalet Partisi.” *Düşünen Adam*, 3 Mart 1961, Sayı: 9.
- “Adalet Partisi Aydınlığa Doğru.” *Düşünen Adam*, 14 Haziran 1961, Sayı: 24.
- “Adalet Partisi.” *Düşünen Adam*, 16 Ağustos 1961, Sayı: 33.
- “Adalet Partisi, İhraçlar (İlahlar Kurban İstiyor).” *Düşünen Adam*, 1 Mart 1962, Sayı: 61.
- “Alican İzahat Verdi.” *Düşünen Adam*, 6 Eylül 1961, Sayı: 36.
- Alka, Ömer Behiç, “Basın ve 14’ler.” *Düşünen Adam*, 8 Kasım 1961, Sayı: 45.
- “Anayasa Müzakereleri.” *Düşünen Adam*, 12 Nisan 1961, Sayı: 15.
- “AP’de Durum.” *Düşünen Adam*, 13 Eylül 1961, Sayı: 37.
- “AP ve Anayasa.” *Düşünen Adam*, 27 Haziran 1961, Sayı: 26.
- “AP Destekliyor.” *Düşünen Adam*, 5 Temmuz 1961, Sayı: 27.
- “AP.” *Düşünen Adam*, 26 Ekim 1961, Sayı: 43.
- “AP Grubunda Büyük Hadiseler Oldu.” *Son Havadis*, 21 Şubat 1962.
- “AP’nin Baş Belaları.” *Akis*, 8 Ocak 1962, Sayı: 393.
- “AP’nin Tebliği.” *Düşünen Adam*, 24 Mayıs 1961, Sayı: 21.
- “Balıklar ve Alıklar.” *Akis*, 3 Temmuz 1961, Sayı: 366.
- “Bayram Havası.” *Düşünen Adam*, 24 Mart 1961, Sayı: 12.
- “Beklenen Netice.” *Düşünen Adam*, 14 Haziran 1961, Sayı: 24.
- “Bir Tebliğ, Siyasete Ruhsat.” *Düşünen Adam*, 31 Mart 1961, Sayı: 13.
- “Boomerang.” *Düşünen Adam*, 23 Ağustos 1961, Sayı: 34.
- “Bölükbaşı Konuşuyor.” *Düşünen Adam*, 11 Ekim 1961, Sayı: 41.
- Bulunmaz, Barış, “Türk Basın Tarihi İçerisinde Demokrat Parti Dönemi ve Sansür Uygulamaları.” *Öneri* 10, 37 (Ocak 2012).
- “Burhan Arpad’a İlk İhtar.” *Düşünen Adam*, 29 Kasım 1961, Sayı: 48.

- “Büyük Miting Vakar İçinde Geçti.” *Düşünen Adam*, 4 Ocak 1962, Sayı: 53.
- Celep, Barış, “27 Mayıs Döneminde Türkçe Ezan Tartışması.” *Toplumsal Tarih*, 310 (Ekim 2019).
- “CHP Değişmeyen Zihniyet.” *Düşünen Adam*, 31 Mart 1961, Sayı: 13.
- “CHP Kongreleri Açtı.” *Düşünen Adam*, 12 Nisan 1961, Sayı: 15.
- “CHP’nin Laiklik Anlayışı.” *Düşünen Adam*, 19 Nisan 1961, Sayı: 16.
- C.K., “Yugoslavya Türkleri.” *Düşünen Adam*, 15 Şubat 1962, Sayı: 59.
- “Demokrasi Demek Herkesin Görüşüne Hürmet Etmektir.” *Son Havadis* 5 Temmuz 1961.
- “Demokrasi Dersi.” *Düşünen Adam*, 12 Temmuz 1961, Sayı: 28.
- “Derginin Tarafsızlık İddiası Üzerine, Hadiseler Karşısında.” *Düşünen Adam* 17 Şubat 1961, Sayı: 7.
- “Dernekler, Doğu Türkistan.” *Düşünen Adam*, 5 Ocak 1961, Sayı: 1.
- “Dr. Kırdar Ölüyor.” *Düşünen Adam*, 24 Şubat 1961, Sayı: 8.
- “Dr. Tevetoğlu, Müfrit Yok İfrit Var.” *Düşünen Adam*, 4 Ocak 1962, Sayı: 53.
- “Dış Politika, Cezayir ve Türkiye, Kavgacı Dostlar Arasında.” *Düşünen Adam*, 5 Ocak 1961, Sayı: 1.
- “Düşünen Adam’dan Mektup.” *Düşünen Adam*, 19 Temmuz 1961, Sayı: 29.
- “Düşünen Adam’dan Mektup.” *Düşünen Adam*, 20 Eylül 1961, Sayı: 38.
- “Düşünen Adam’dan Mektup.” *Düşünen Adam*, 4 Ekim 1961, Sayı: 40.
- “Düşünen Adam’dan Mektup.” *Düşünen Adam*, 20 Ekim 1961, Sayı: 42.
- “Düşünen Adam’dan Mektup.” *Düşünen Adam*, 15 Kasım 1961, Sayı: 46.
- “Düşünen Adam’dan Mektup.” *Düşünen Adam*, 22 Kasım 1961, Sayı: 47.
- “Düşünen Adam’dan Mektup.” *Düşünen Adam*, 6 Aralık 1961, Sayı: 49.
- “Düşünen Adam’dan Mektup.” *Düşünen Adam*, 21 Aralık 1961, Sayı: 51.
- “Düşünen Adam’dan Mektup.” *Düşünen Adam*, 28 Aralık 1961, Sayı: 52.
- “Düşünen Adam’dan Mektup.” *Düşünen Adam*, 4 Ocak 1962, Sayı: 53.
- “Düşünen Adam’dan Mektup.” *Düşünen Adam*, 1 Mart 1962, Sayı: 61.
- “Düşünen Adam’dan Mektup.” *Düşünen Adam*, 7 Mart 1962, Sayı: 62.
- “Düşünen Adam’dan Mektup.” *Düşünen Adam*, 15 Mart 1962, Sayı: 63.
- “Düşünen Adam’dan Mektup.” *Düşünen Adam*, 5 Nisan 1962, Sayı: 66.

- “Düşünen Adam”ın Seçim Tahmin Haritası.” *Düşünen Adam*, 11 Ekim 1961, Sayı: 41.
- “Egede Siyasi Hava, CHP Komedisi.” *Düşünen Adam* 17 Şubat 1961, Sayı: 7.
- Erdem, Galip, “Komünizmle Mücadele ve İhtisas Mahkemeleri.” *Düşünen Adam*, 22 Mart 1962, Sayı: 64.
- “Egesel Düşüklerin Aldığı Döviz Miktarını Açıkladı.” *Ulus*, 14 Temmuz 1961.
- “Esir Milletler Haftası, Ya Biz Ne Yapıyoruz?.” *Düşünen Adam*, 19 Temmuz 1961, Sayı: 29.
- Evliyaoğlu, Gökhan, “Adalet Partisi Kazanacak.” *Düşünen Adam*, 4 Ekim 1961, Sayı: 40.
- Evliyaoğlu, Gökhan, “AP=Halka Hizmet.” *Düşünen Adam*, 13 Eylül 1961, Sayı: 37.
- Evliyaoğlu, Gökhan, “Batı Aleyhdarlığının Çürük ve Kasıtlı Mesnetleri.” *Düşünen Adam*, 14 Aralık 1961, Sayı: 50.
- Evliyaoğlu, Gökhan, “Birliğe Davet.” *Düşünen Adam*, 3 Mart 1961, Sayı: 9.
- Evliyaoğlu, Gökhan, “Cehalet Mi, Korku Mu?.” *Düşünen Adam*, 28 Aralık 1961, Sayı: 52.
- Evliyaoğlu, Gökhan, “Çoğunluk Cahil, Öyle mi?.” *Düşünen Adam*, 7 Nisan 1961, Sayı: 14.
- Evliyaoğlu, Gökhan, “Deliliğin Süratini Değil, Aklın Hızını Seviyoruz.” *Düşünen Adam*, 10 Mayıs 1961, Sayı: 19.
- Evliyaoğlu, Gökhan, “Kifayeti Müzakere Tavrı Kabul Edilmeseydi Şunları Söyleyecektim.” *Düşünen Adam*, 6 Aralık 1961, Sayı: 49.
- Evliyaoğlu, Gökhan, “Milletvekili Maaşları ve Parlamento Düşmanlığı.” *Düşünen Adam*, 4 Ocak 1962, Sayı: 53.
- Evliyaoğlu, Gökhan, “Milli Hâkimiyetten İnönü Sorumludur.” *Düşünen Adam*, 21 Aralık 1961, Sayı: 51.
- Evliyaoğlu, Gökhan, “Su Uyur, Komünist Uyumaz.” *Düşünen Adam*, 10 Mart 1961, Sayı: 10.
- Evliyaoğlu, Gökhan, “Teşkilata Rağmen.” *Düşünen Adam*, 22 Kasım 1961, Sayı: 47.
- Evliyaoğlu, Gökhan, “Zorba-Sosyalistler Hayal Kırıklığına Uğradılar.” *Düşünen Adam*, 10 Ocak 1962, Sayı: 54.

- Evliyaoğlu, Gökhan, “Yeni Partilerin İlk Meselesi.” *Düşünen Adam*, 24 Şubat 1961, Sayı: 8.
- Evliyaoğlu, Gökhan, “Yeni Partilere Hücum.” *Düşünen Adam*, 3 Şubat 1961, Sayı: 5.
- Evliyaoğlu, Gökhan, “27 Mayısın İdealizmini Yeni Partiler Yapacak 1.” *Düşünen Adam*, 23 Ağustos 1961, Sayı: 34.
- “Gaflettekiler.” *Düşünen Adam*, 14 Haziran 1961, Sayı: 24.
- Galip Ziya, “Basın Donkişotlarına.” *Düşünen Adam*, 2 Kasım 1961, Sayı: 44.
- “Gazeteler, Adiyos.” *Akis*, 11 Aralık 1961, Sayı: 388.
- “Gazeteler, Arabın Saçı.” *Akis*, 18 Aralık 1961, Sayı: 389.
- Günday, Orhan, “Vatandaş ve Yarı-Aydınlar.” *Düşünen Adam*, 26 Ekim 1961, Sayı: 43.
- “Gürsel, A.Partisi İçin: Küçük Hesaplara Sapıyorlar Dedi.” *Dünya*, 28 Haziran 1961.
- “Gürsel Adalet Partisi Sözcülerini İkaz Etti.” *Cumhuriyet*, 29 Eylül 1961.
- “Gürsel’in Basın Toplantısı.” *Düşünen Adam*, 10 Mart 1961, Sayı: 10.
- “Gürsel Mecliste(Kapaktaki Konu).” *Düşünen Adam*, 17 Mart 1961, Sayı: 11.
- “Gürsel Reiscumhur ve Başgil Olayı.” *Düşünen Adam*, 2 Kasım 1961, Sayı: 44.
- “Hadiseler Karşısında.” *Düşünen Adam*, 05 Ocak 1961, Sayı: 1.
- “Hadiseler Karşısında.” *Düşünen Adam*, 11 Ocak 1961, Sayı: 2.
- “Hadiseler Karşısında.” *Düşünen Adam*, 24 Şubat 1961, Sayı: 8.
- “Hadiseler Karşısında.” *Düşünen Adam*, 24 Mart 1961, Sayı: 12.
- “Hadiseler Karşısında.” *Düşünen Adam*, 7 Nisan 1961, Sayı: 14.
- “Haysiyetsizliğin Haysiyeti.” *Düşünen Adam*, 15 Kasım 1961, Sayı: 46.
- “Hür Dünyada Sevinç.” *Düşünen Adam*, 10 Mayıs 1961, Sayı: 19.
- “İnönü, AP Grubuna Konuşma Yapmak İçin Davet Ediliyor.” *Düşünen Adam*, 6 Aralık 1961, Sayı: 49.
- “İnönü ve Malum Basın.” *Düşünen Adam*, 25 Ocak 1962, Sayı: 56.
- “Kapak.” *Düşünen Adam*, 11 Ekim 1961, Sayı: 41.
- “Kart Solcu’ya.” *Düşünen Adam*, 6 Aralık 1961, Sayı: 49.
- “Kene Gibi.” *Kim*, 16 Ağustos 1961, Sayı: 163.

- “Kennedy Başkanlığı Devralıyor.” *Düşünen Adam*, 19 Ocak 1961, Sayı: 3.
- “Kennedy.” *Düşünen Adam*, 26 Nisan 1961, Sayı: 17.
- “Komünizmi Telin Yürüyüşü.” *Düşünen Adam*, 3 Mayıs 1961, Sayı: 18.
- “Komünizmi Telin Mitingi, Veyl Komünistlere.” *Düşünen Adam*, 10 Ocak 1962, Sayı: 54.
- Kocabaşoğlu, Uygur, “Cumhuriyet Dergiciliğine Genel Bir Bakış.”, *Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler(1849-1984)*, İstanbul, Gelişim Yayınları, 1984.
- “Kubalı’nın Şahitliği.” *Düşünen Adam*, 12 Temmuz 1961, Sayı: 28.
- “Kurucu Meclis.” *Düşünen Adam*, 11 Ocak 1961, Sayı: 2.
- “Kurucu Meclis, 18 Yaş Oyu!.” *Düşünen Adam*, 31 Mart 1961, Sayı: 13.
- Kurtuldu, Mahmut, “Manevi Cephenin Zaferi.” *Düşünen Adam*, 17 Mayıs 1961, Sayı: 20.
- “Maskeler Aşağı.” *Düşünen Adam*, 14 Haziran 1961, Sayı: 24.
- “MBK’nın Önlediği Bir Teşebbüs.” *Düşünen Adam*, 24 Şubat 1961, Sayı: 8.
- “MBK.” *Düşünen Adam*, 26 Ekim 1961, Sayı: 43.
- “Milli Birlik Düşmanları.” *Düşünen Adam*, 14 Haziran 1961, Sayı: 24.
- “Milliyetçilik, Şekil de Arıyorlar.” *Düşünen Adam*, 24 Mayıs 1961, Sayı: 21.
- “Nice Aylardan Sonra.” *Düşünen Adam*, 7 Nisan 1961, Sayı: 14.
- “Nihayet Birleştiler.” *Düşünen Adam* 17 Şubat 1961, Sayı: 7.
- “Okunmayan Yazarlar, Falih Rıfkı Atay ve Yalman.” *Düşünen Adam*, 5 Nisan 1962, Sayı: 66.
- “Olmaz Mı?.” *Düşünen Adam*, 3 Mart 1961, Sayı: 9.
- “Onar’ın Gafi, İnanılır Gibi Değil.” *Düşünen Adam*, 27 Haziran 1961, Sayı: 26.
- “15 Düşük İçin Dün İdam Talep Edildi.” *Cumhuriyet*, 29 Ocak 1961.
- “Partiler.” *Düşünen Adam*, 3 Şubat 1961, Sayı: 5.
- “Partiler, İtidal.” *Düşünen Adam*, 10 Mart 1961, Sayı: 10.
- Perin, Cevdet, “Bir Mefkure Partisi.” *Düşünen Adam*, 11 Ocak 1961, Sayı: 2.
- Perin, Cevdet, “Tehlikeli Yollar.” *Düşünen Adam*, 12 Nisan 1961, Sayı: 15.
- Perin, Cevdet, “61 Ruhu.” *Düşünen Adam*, 17 Mayıs 1961, Sayı: 20.
- Perin, Cevdet, “Nasıl Bir Muhalefet.” *Düşünen Adam*, 19 Ocak 1961, Sayı: 3.

- Perin Cevdet, “Bu Toprağın Çocukları.” *Düşünen Adam*, 10 Mart 1961, Sayı: 10.
- “Prof. Onar.” *Düşünen Adam*, 5 Temmuz 1961, Sayı: 27.
- “Resmi İlan Meselesi, Son Havadis ve Tanin.” *Düşünen Adam*, 31 Mart 1961, Sayı: 13.
- Safa, Peyami, “Marksist, Komünist ve Ajanları.” *Düşünen Adam*, 10 Mayıs 1961, Sayı: 19.
- “Savcı Egesel, 107 Sanığın İdamını İstedi.” *Son Havadis*, 15 Temmuz 1961.
- Sayılgan, Aclan, “Ne Zaman Uyanacağız!.” *Düşünen Adam*, 12 Nisan 1962, Sayı: 67.
- Sevinç Ahmet, “Kovadis.” *Düşünen Adam*, 29 Kasım 1961, Sayı: 48.
- Şahin, Haluk, “Haftalık Haber Dergileri.”, *Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler(1849-1984)*, İstanbul, Gelişim Yayınları, 1984.
- “Temsilciler Meclisi, Asıl Mesele Anayasa Yapmak.” *Düşünen Adam*, 3 Şubat 1961, Sayı: 5.
- “Temsilciler Meclisi, Seçimler ve Seçmenler.” *Düşünen Adam*, 17 Mart 1961, Sayı: 11.
- “Toker Diyor Ki?.” *Düşünen Adam*, 12 Temmuz 1961, Sayı: 28.
- Toker, Yalçın, “Hukuk Devleti Fikrine Aykırı Sözler.” *Düşünen Adam*, 21 Aralık 1961, Sayı: 51.
- Turan, Kamil, “İnönü-Hurutcef Dostluğu Mu?.” *Düşünen Adam*, 14 Aralık 1961, Sayı: 50.
- “Türkeş’in Gürsel’e Mektubu.” *Düşünen Adam*, 1 Şubat 1962, Sayı: 57.
- “Türkiye’deki Türkistanlı Türk Gençlerinin Esir Milletler Haftası Beyannamesi.” *Düşünen Adam*, 12 Temmuz 1961, Sayı: 28.
- “V.C. Davasında Sanıklar Savunmalarını Yaptılar.” *Tercüman*, 1 Haziran 1961.
- “Ve İnönü Konuşmuyordu.” *Düşünen Adam*, 20 Ekim 1961, Sayı: 42.
- “Yeni Oyunlar.” *Düşünen Adam*, 7 Mart 1962, Sayı: 62.
- “Yeni Türkiye Partisi, Nihayet Kuruldu.” *Düşünen Adam*, 17 Şubat 1961, Sayı: 7.
- “Yön Bildirisi(Kapak Konusu).” *Düşünen Adam*, 28 Aralık 1961, Sayı: 52.
- “Yılın Skandalı, Sosyetenin İcabı Mı?.” *Düşünen Adam*, 5 Temmuz 1961, Sayı: 27.

27 Mayıs'ın Yıl Dönümü, *Düşünen Adam*, 24 Mayıs 1961, Sayı: 21.

“YTP Karşıyaka İlçe Kongresi, Parçalama Bizi Parçalama.” *Düşünen Adam*, 6 Eylül 1961, Sayı: 36.

“YTP’de Durum.” *Düşünen Adam*, 13 Eylül 1961, Sayı: 37.

“YTP Yeni Gelişmeler.” *Düşünen Adam*, 31 Mart 1961, Sayı: 13.

“Yuvarlak Masa.” *Düşünen Adam*, 6 Eylül 1961, Sayı: 36.

V. Tezler

Özcan, Muhsin. “Başlangıcından Günümüze Türkiye’de Haftalık Haber Dergiciliğinin Gelişim Evreleri (Akis Dergisi Örneği).” Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.

Şendal, Tunay. “Siyasi Haber Dergiciliğine Bir Örnek: Akis Dergisi.” Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2023.

Extended Abstract

Düşünen Adam is a weekly news magazine published between 1961-1962. The magazine was published in 68 issues by Gökhan Evliyaoğlu and Hami Tezkan, who were both Justice Party deputies. Weekly news magazines, also known as weekly current affairs magazines and political magazines, first came to the market in Türkiye in the 1950s. Akis, Devir and Kim introduced this magazine type to Turkish readers in those years. Weekly news magazines did not limit the concept of news to politics and security; they presented various aspects of life in separate sections such as economy, art, culture, life, sports and fashion. The style used in presenting this news was also different from newspapers. With the transition to multi-party system in Türkiye, press and publication activities increased and a need began to be felt for weekly political news magazines that conveyed the developments and news to the reader in a different style than the daily newspapers. The Düşünen Adam, which is examined in the study, is a weekly news magazine, the first issue of which was published on January 5, 1961, and the last issue on April 12, 1962. The magazine published a total of 68 issues. The title of the magazine states that it is an impartial political magazine.

Following the May 27 Coup, newspapers and magazines did not adopt a critical stance against the coup, and in fact, the practices of the National Unity Committee (MBK) that expanded freedom of publication created satisfaction in press circles. After the MBK was established, it announced with the notifications it published that the closure decisions of all the closed newspapers were canceled and that they would be able to publish as of May 28.

It addresses the base of the old Democrat Party, which was the victim of the May 27, 1960 coup, and directly supports the Justice Party. The publications of the magazine, which started its activities during the transition to civilian life after the 1960 coup, will help us understand how the old DP base approached the coup.

The magazine management was happy that the conflict in politics had ended and that the partisanship debates among the public had been prevented by the military's intervention. There was no criticism or commentary on the

May 27 Coup in the magazine's pages, and in fact, the soldiers were appreciated for bringing peace to the country and ending the chaos. It was believed that the putschists, known as uniformed revolutionaries, would correct the flawed aspects of Turkish democracy. The magazine, which did not directly criticize the military, saw the CHP as responsible for what had happened.

The greatest expectation of the Düşünen Adam magazine in the days when the new parties were founded was for the parties to unite against the CHP and not disperse their forces. In the days when the AP's foundation petition was being prepared, the decision of other parties to join the AP was welcomed by the magazine. Because the magazine wanted the AP to be the only party on the right. For this reason, it kept its distance from the YTP, which was established as a rival to the AP, and criticized its activities and statements.

While the Düşünen Adam magazine and the AP were trying to protect the former DP members and ensure that they survived the coup process with the least damage, they were also trying to prove that they were not the continuation of the DP. In the first days when the 1961 election results were received, the Düşünen Adam magazine claimed that the AP had reached the majority to form a government. In fact, it thought that if there was a coalition, more AP-YTP cooperation would be possible. The election results were not final, but the magazine was pleased that the CHP was not successful. The magazine's writers wrote articles on how an opposition party should be, criticized the CHP's wrong policies in the old and new periods, and tried to explain why the Turkish people were staying away from the party. Although the AP had achieved success in the elections, the Düşünen Adam magazine began to criticize the AP administration regarding the new situation that had emerged. The AP wanted Samsun Senator Ali Fuat Başgil to be supported in the presidential election to be held after the opening of the Turkish Grand National Assembly. The reluctance of AP Chairman Gümüşpala on this issue was heavily criticized by the magazine. While many of Gümüşpala's qualities were appreciated by the magazine before the election, when the presidential election approached, it was written that Gümüşpala did not contribute much even to the election success. The government, which prevented the coup attempt on February 22, 1962, made a legal regulation to prevent similar attempts. Accordingly, praising the DP period and criticizing the 27 May coup in the press and at party meetings were made a crime. It was stated that the law, called the Precautions Law in the Press, was against freedom of expression, especially the freedoms guaranteed by the new constitution. The Düşünen Adam magazine also thought that it was not possible for the Constitution to be damaged by discussions and comments, but that democracy would be eroded by the aforementioned law restricting freedom of expression. In addition, the CHP press, which defended freedom of expression during the DP period, The

magazine criticized the lack of reaction. In line with the magazine's attitude of not criticizing the coup plotters, the Yassıada Trials were also interpreted impartially. In the articles it published in various issues, the magazine believed that the May 27 coup was a necessity, that there was a danger of a period in which the regime ceased to be a regime continuing with bloodshed, that the soldiers had taken Türkiye from the edge of the cliff, and that the Turkish people were able to look to the future with more confidence thanks to the uniformed revolutionaries. The *Düşünen Adam* magazine embraced the May 27 Coup and was pleased with the opening of the Constituent Assembly, which would make a new Constitution. It would express this satisfaction as the Turkish Nation being freed from the party struggles, noises and parliamentary fights of the pre-May 27 period. Although there were no former DP members or representatives with similar views in the parliament, the fact that the future of the Turkish people would be secured was seen as a reason for happiness. However, the magazine had some concerns about how citizen rights and secularism, which would be included in the Constitution, would be defined. The magazine's foreign policy approach is similar to the old DP's politics. The magazine, which sees the fight against communism as a way of life, advocates cooperation with the US on all issues and calls on intellectuals and the government to take action against the increasing leftist activities in the country. The magazine, which has a rich content, became the most important magazine of the right-wing press in the short period it was published, and contributed to the adaptation of the new era with its soothing discourses towards the victims of the coup.